

KONGL. MAJ:TS
Befallningshafvandes

i

Westerås Län

till

Kongl. Maj:t år 1828 afgifne

FEM-ÅRS-BERÄTTELSE.

7.

STOCKHOLM,
ECKSTEINSKA Tryckeriet, 1829.

INLEDNING TILL

Kongl. Maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1817/1821-1851/55.

Kungl. Maj:ts överståthållares i Stockholms stad och Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Sveriges län till Kungl. Maj:t femårsberättelser.

Vissa femårsperioder finns även tabellbilagor.

Berättelserna innehåller följande avdelningar:

- Länets allmänna beskaffenhet
- Innevånare
- Näringar
- Politisk författning
- Städer

Efterföljare:

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetad och utgivet av Statistiska centralbyrån. – Stockholm, 1863-1912.

Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes i Västerås Län till Kongl. Maj:t år 1828 afgifne Fem-års-berättelse.

Vid digitaliseringen har en innehållsförteckning skapats och lags till.

KONGL. MAJ:TS
Befallningshafvandes

i

Westerås Län

till

Kongl. Maj:t år 1828 afgifne

FEM-ÅRS-BERÄTTELSE.

7.

STOCKHOLM,
ECKSTEINSKA Tryckeriet, 1829.

INNEHÅLL

	Sid.
Underdånig berättelse	4.
§. 1. Landets allmänna beskaffenhet.....	4.
§. 2. Innevånare.....	11.
§. 3. Näringar.....	17.
Jordbruket.....	17.
Boskaps-skötseln.....	20.
Skogarne.....	23.
Bergsrörelsen.....	28.
Sahla Silfververk.....	31.
Skultuna Messingsbruk.....	35.
Bjurfors Messingsbruk.....	36.
Fagersta Bruk, Hallsta Bruk och Karmansbo Bruk.....	36.
Fabriker, Bruk och öfriga Näringsar utom Bergsrörelsen.	37.
1:o Tegelbruken.....	37.
2:o Ett Rödfärgs-Bruk.....	38.
3:o En Fabrik för Berliner- blått.....	38.
4:o En Kard-fabrik.....	38.
5:o En Tobaks-fabrik.....	38.
6:o En Kort-fabrik.....	38.
7:o En Spegel-fabrik.....	38.
8:o En Fabrik för tillverkning af Bomulls- strumpor	39.

	9:o Tre Stamp- och Valk-	
	verk.....	39.
	10:o En Klädes-fabrik.....	39.
	11:o En Hagel-fabrik.....	39.
	12:o Ett Ryssolje-bränneri...	39.
	Binäringar.....	39.
	Salpeter-tillverkningen i Länet.	40.
	Handeln.....	42.
§. 4.	Politisk Författning.....	44.
	Kammarverk.....	44.
	Statsbidrag.....	47.
	1:o För Kungsöhrs Fögderi..	50.
	2:o För Strömsholms	
	Fögderi.....	56.
	3:o För Westerås södra	
	Fögderi.....	58.
	4:o För Westerås norra	
	Fögderi.....	60.
	5:o För Wäsby Fögderi.....	63.
	6:o För Sahlbergs Fögderi...	65.
	7:o För Bergslags-Fögderiet	67.
§. 5.	Politi.....	69.
	Skolor.....	69.
	Helsovården.....	70.
§. 6.	Städerna.....	75.
	Westerås.....	75.
	Arboga Sjö- och Uppstad.....	81.
	Köpings Sjö- och Uppstad.....	86.
	Sahla Bergs- och Uppstad.....	90.

Underdånigste Memorial.

Underdånig Femårs-Berättelse för detta Län, jemte dertill hörande Tabell, får jag härvid underdånigst till Eder Kongl. Maj:t öfverlemna. Bristande upplysningar i åtskilliga ämnen, som måst inforas, hafva, jemte de anbefallda förändringarne i redactionen af Berättelsen och Tabellen, vålat att detta ärende icke förr kunnat expedieras.

Westerås Slott i Lands-Cancelliet den
24 October 1828.

F. RIDDERSTOLPE.

A. W. Ahlberg.

Underdånig Berättelse om West-
manlands Län, till Kongl.
Maj:t afgifven, af dess Be-
fallningshafvande i Länet,
År 1828.

§. 1.

Landets allmänna beskaffenhet.

Westmanlands Län innefattar största de-
len af Landskapet Westmanland, en del
af Upland kallad Fjerdhundra, och en li-
ten del af Landskapet Södermanland, hvar-
ifrån det äfven lyder under 3:ne serskilda
Biskopar; dess längsta sträckning ifrån Syd-
vest till Nordvest är ungefär 11 mil. —
Bredden 6 mil. — Areala innehållet, sjö-
arna inberäknade, $63 \frac{16}{100}$ kvadratmil, grän-
sar i Norr mot Stora Kopparbergs och Gef-
leborgs Län, i Vester emot Örebro Län,
i Söder mot sjön Mälaren och Nyköpings
Län, i Öster emot Upsala Län. — Dess
belägenhet, som för öfrigt bäst inhemtas
af Chartor, är således nästan i midten af
Riket. I anseende till beskaffenheten ur-
skiljes i synnerhet 2:ne distinctiva hufvud-
delar, nemligen: 1:o Bergslagen och Bruks-
districten, den Norra och Nordvestra de-
len, bergig och skogrik, der Bergs- och

Bruks-handteringen är den hufvudsakligaste näringsgren, samt 2:0 slättbyggden emot Mälaren och åt Östra sidan emot Upsala Län, hvilken del är den egentliga Säd-producerande; men dessutom kunna äfven 3:0 några Socknar, belägne dels i Nordost och dels emellan Slättbyggden och Bergslagen, hänföras till en serskild class, under namn af Skogsort, der kolning och forsling, samt skogs-producters förädling utgöra, jemte Åkerbruket och Boskaps-skötsel, invånarnes hufvud-näringar.

De hufvudsakligaste strömmar, som flyta genom Länet, äro Arboga Å, Öst-Tuna Å, eller Hed-strömmen, Köpings Å, Strömsholms Åen, eller Ramnäs-strömmen, Svart-Åen, som flyter genom Westerås, och Sag-Ån som utgör gränsen emot Upsala Län. Alla dessa hafva sitt utlopp i Mälaren. Dahl-elfven utgör äfven till en högst obetydlig del emot Norden Länets gräns. Af de igenom Länet flytande strömmar äro Arboga och Köpings Åar segelbara ifrån dessa Städer, och Strömsholms vattudrag igenom den dervid anbragte Canalen ända ifrån Länegränsen ut i Mälaren. — Som Hjelmare Canal dessutom sammanbinder Arboga Å med Hjelmaren, och sjön Mälaren gränsar emot hela Södra delen af Länet, så är dess belägenhet förmonlig för communication sjöledes. Ifrån Öster till Vester går, genom Länets Södra del, stora

landsvägen ifrån Stockholm åt de Vestra och Sydvestra provincerna. — Södra och Östra delarna af Länet äro hufvudsakligen ett slättland, ehuru något couperadt af små kullar eller berg och skogar; men Norra delen, i synnerhet Bergslags-Fögderiet bergigt och skogigt. Trenne märkbara åsar genomstryka Länet ifrån Norr och Söder, nemligen: Balunds ås, Kohlbäcks ås, och Heds ås.

Utom 4 Städer, Westerås, Arboga, Köping och Sahla, består Länet af 7 Fögderier, nemligen: Westerås Södra, Westerås Norra, Strömsholms, Kungsöhns, Bergslags, Sahlbergs och Wäsby's. Ibland dessa Fögderier innehålla Westerås Södra Fögderi $8\frac{1}{2}$ Socknar och $337\frac{1}{3}\frac{1}{2}$ mantal; Westerås Norra Fögderi $7\frac{1}{2}$ Socknar $277\frac{3}{4}$ mantal; Strömsholms Fögderi 8 Socknar, och $368\frac{1}{7}\frac{3}{8}$ mantal; Kungsöhns Fögderi 12 Socknar, jemte ett stycke af Fellingsbro Socken, kallad Fellingsbro fjerding $572\frac{1}{8}$ mantal; Bergslags-Fögderiet 8 Socknar, $280\frac{1}{8}$ mantal; Sahlbergs Fögderi 12 Socknar, $523\frac{2}{4}\frac{3}{4}$ mantal, och Wäsby Fögderi 11 Socknar $488\frac{3}{8}\frac{7}{4}$ mantal; och om man härtill lägger att den jord, som lyder under Städerna, beräknas att utgöra för Westerås $15\frac{1}{2}$ mantal, för Arboga 27 mantal, för Köping $15\frac{1}{4}$ mantal samt för Sahla $42\frac{1}{8}$ mantal; så utgör hela Länet $2948\frac{1}{7}\frac{3}{8}\frac{3}{2}$ mantal, på 67 Socknar jemte Fellingsbro fjerding och 4 Stä-

der. De öfriga delarne af Fellingsbro höra till Örebro Län.

En följd af den olika belägenheten är, att klimatet i Södra delen af Länets är något mildare än i den Norra. Våren kommer en eller annan vecka tidigare till Slättbyggen. I Bergslagen är vanligtvis vinternas välde och snöföret långvarigare. Man kör der ofta med lass på de tillfrusna insjöarne vartiden, då Mälaren redan öppnat sin bölja för segelfarten. Men också är klimatet i Bergslagen mera friskt och härdande, trakterna omkring Mälaren deremot besvärade af frossfebrar. Jordmånen i Södra och Östra delarne är, till följe af dess egen beskaffenhet och klimatets olikhet, mera bördig än i Norra och Nordvestra delen, och består mest af lera och föga svart-mylla. Sädes-productionen är här betydlig och utgör hufvudnäringen; men i Bergslagen användes deremot mera flit och större Capitaler på odling af inskräntare utrymme af åker och i synnerhet äng, så att den märkliga skillnad företer sig, att, ehuru jordmånen i Bergslagen är mera blandad af sandmo, den artificiella ängen, i den, af klimatet mindregynnade, Bergslagsorten om våren ofta är vackrare och lemna om sommaren ymnigare skörd än den af bättre jordmån och förmånligare läge mera gynnade ängsmarken i Länets Södra och Östra delar. Också gifver åkren i

i Bergslagen, till följe af derå använd mera gödning på mindre utrymme, ofta större åring än på slättbygden. På detta sätt möt- väges klimatets inflytande af industrien och Capitalerna. I Bergslagen användes ofta, på uppodlandet af ett tunnland åker i stenbunden eller sandig jordmån, större Capital, än i tunnland odal-åker på stä- dernas bördiga mark, i Länets södra delar kostar, men Spannmålen gäller också van- ligtvis 1 à 2 R:dr Riksgälds-sedlar mera tunnan i Bergslagen; och en Bergsman el- ler Bruksidkare, som har sin hufvudsakli- ga näring af jern-tillverkning eller kol- försäljning, är någon gång Capitalist, och finner alltid uträkning uti att, såsom en binäring, med större drift sköta åkerbru- ket och ängs-odlingen, samt derå nedläg- ga sin vinst af hufvud-näringen, för att derigenom blifva allt mer och mer obero- ende af sädes-producenten på slättbygden. Man har i allmänhet anmärkt, att närin- gar der äro lifligast, hvarest flera olika nä- ringsgrenar stå med hvarannan i vaxelver- kan; och Westmanlands läge är lyckligt deruti, att slättbyggdens sädesproducter all- tid finna en förmånlig afsättning i Bergs- lagen, hvars tillverkningar, sjöledes förda till hufvudstaden, återhemta, utur den ut- och inrikes handels större canaler, de Capitaler, som gifva lif åt näringarne här i hemorten. — Sahla Silfververk har egent- ligen endast inflytande på Sahla stads och

den omkringliggande ortens oekonomiska tillstånd. Inkomsten deraf är icke obetydlig; men fördelad emellan många, och förblandad med stadsmanna-näringsars olika riktningar, kan den icke hafva några större allmänna resultat, utom i hvad den användes till Silfver-verkets förbättring och dermed gemenskap egande större anläggningar. Skogsörterne hafva någon likhet och gemenskap både med Bergslagen och Sädesbygden.

Skogar, Berg och Sjöar omvexla der med sädesfält och ängar; men Skogen utgör Landtmännens ressource nästan lika mycket som åker och äng. Skogen användes till kolning för brukens behof eller till trädkärls, stolars och soffors förfärdigande.

Till klimatets förbättrande hafva de senare åren mycket bidragit de uti skogsorterna och Bergslagen, äfvensom på slättbygden, af enskilte vidtagna rödjningar och odlingar af förut oländig mark. Fasenbo sjö i Wester-Löfsta Socken är nu, genom Fasenbo och Bruskebo byamäns ihärdiga och berömliga bemödande, medelst bergsprängning aftappad, så att sjöns botten finnes torr, och de kringliggande kärr och mossar äro under odling.

Flera enskiltas, isynnerhet Brukspatro-

ners, Possessionaters och förmögnare Bön-
ders odlings-företag, hafva i sin mon icke
obetydligt bidragit till Länets uppodling;
men den går småningom, och på den in-
skränkta tidrymden, som utgör omfånget
för denna underdåniga Berättelse, kunna
icke några större och lysande resultat vän-
tas i detta afseende. Blott en utomordentlig
flit, sparsamhet och omtanka kan i vårt land
ersätta den nästan allmänna bristen på be-
tydligare Capitaler, hvilka för alla väsendtliga
större förbättringar och odlings-företag äro
så högst nödiga. Dessutan är att anmärka,
huru Climatets förändring beror på Sko-
garnes uthuggning. Det är nemligen en
besannad observation, att vintrarne de se-
nare åren varit blidare än förr, äfvensom
att Skogarne blifvit mycket medtagna. Förr
hade man här stadigare vintrar och ett
mera beständigt snö-före ända från Decem-
ber, eller till och med November, till
April måaad. Nu mera äro bar-vintrar ic-
ke sällsynte, höstarne mildare, men vårar-
ne deremot ofta kalla och omvexlande med
riktiga vinterdagar. Det synes otvifvelak-
tigt att detta står i sammanhang med Sko-
garnes uthuggning. De gåfvo förr mera
skydd åt snön, som bibehöll en jemu vinter,
intilldess vår-värmen på en gång frambröt, och
striden emellan värmen och kölden var då
korrtare och snarare deciderad. Denna
Skogarnes förminskning härrör dels af den
stora Kol-consumtionen vid Bruken och

Bergverken, dels ock af misshushållning och vanvård af Skogen, hvilken likväl är ett så hufvudsakligt stöd för Landthushållningen. En Landtbrukare, som tillträder ett hemman med god Skog, har fått till sin disposition ett, genom företrädarnes sparsamhet eller naturens och localens frikostighet, samladt Capital, hvilket lätt kan tillgripas och förskingras. Det är vigt att använda Skogen till köpeskillingens liquiderande, eller till understöd för ett kostsammare och makligare lefnadssätt, än som öfverensstämde med förfädernes enkla seder; och, ty värr! förspörjes allt mer och mer, isynnerhet uti södra och östra delarne af Länet, en klagan öfver tilltagande brist och dyrhet på byggnadsvirke och ved; men dyrheten fortgår dock icke i samma hastiga progression, som Skogarnes minskning; ty misshushållare få icke betalning efter varans riktiga värde.

§. 2.

Innevånare.

Efter sista Femårs-Berättelsen och 1821 års Mantals-skrifning utgjorde antalet af Länets innevånare, berörde år, 82,482 per-

soner, men efter 1827 års Mantals-skrifning, och sist inkomne uppgifter:

I Westerås	3,329
- Arboga	1,751
- Köping	1,350
- Sahla	2,692
- Westerås södra Fögderi	6,970
- Westerås norra Fögderi	7,338
- Strömsholms Fögderi .	10,582
- Kung öhrs Fögderi . .	13,878
- Berglags-Fögderiet . .	14,284
- Sahlbergs Fögderi . .	16,261
- Wäsby Fögderi . . .	9,368

Summa 87,803 personer.

Af den sålunda, hufvudsakligast efter sista mantals-skrifningen, beräknade folkmängden i Länet äro 40,872 mankön, 46,931 qvinnkön, och mantals-skrifne mankön 22,488, samt 26,529 mantals-skrifne qvinnkön, men resten, nemligen 18,384 mankön och 20,402 qvinnkön mantalsfrie. Till jemförelse och controll härvid torde böra anmärkas, att efter 1825 års Contracts-Tabeller utgjorde hela folkmängden i Länet 85,540 personer.

Den ofvan anmärkta, ifrån slutet af år 1821 till slutet af år 1827 tillkomna folkförökningen af 5,321 personer, synes vara en naturlig följd af fredslugnet och näringsgarnes derunder vunna förkofran, som,

ehuru icke hastig eller lysande, dock är märkbar, och constaterad genom folkförökningen såsom dess resultat.

Folkets lynne är väl olika i olika delar af Länets, dels ock skiljaktigt efter olika stånd och lefnads-vilkor; dock torde man af gröfre brotts sällsynthet och den fredsamhet, som i allmänhet råder vid större folksamlingar och vid gemensamma öfverläggningar äfven om motsatta intressen, kunna med skäl antaga en viss godsintet, såsom utgörande ett hufvuddrag uti innevärnarnes character, åtminstone på Landsbyggen, ty uti Städerna äro intressena mera spända, sinnena mindre lugnade och innevärnarne mera olika sinsemellan. Fylleriet, denna landsplåga, som icke kan förekommas genom straff-lagar, utan endast genom uppfostran, som, lik smittosamma sjukdomar, har sina perioder i till- och aftagande, och gör sin ronde kring landet, allt efter lättheten att förr eller senare vinna insteg, finnes för det närvarande vara i aftagande, och sedligheten i samma mån tilltagande uti de södra och mest cultivateerade delarna af Länets, der erfarenheten beredt upplysning om fylleriets följder; men för åtskilliga delar af Bergslagen och de norra districten synes denna crisis ännu återstå. I allmänhet torde man kunna säga, att fylleriet är den närmare eller fjernare orsaken åtminstone till tre fjerdedelar

af alla brott, ehuru de i Domstolarnes Utslag och Fång-journalerne förekomma under helt olika rubriker, såsom slagsmål, stölder etc.

Folkets bildning och sedlighet beror egentligen af Religions-undervisningen och Lärarens exempel. Ibland allmogen äro åtminstone i hvarje Socken några Bönder, som kunna skriva och räkna. Detta synes icke vara mycket, men mängden hjälper sig så godt den kan, utan högre kunskap, och har uti sina angelägenheter vanligtvis förtroende till någon skrifkunnig ibland allmogen i orten, så vidt sakens beskaffenhet icke fordrar större upplysning.

Graden af sedlighet hos detta Läns innevånare bestyrkes bäst derigenom, att gröfre missgerningar här äro mera sällsynta än i flera andra orter, och allmänna säkerheten icke störd af några tjufband eller råns-män.

Konst- och närings-fliten är väl icke högt drifven hos allmogen; ty utom Stelmakeri uti nordöstra delen af Länet och mattväfnader af nöt-hår i Fleckebo och Wester-Fernebo Socken, ges föga någon handaslöjd, som idkas vidare än till husbehof eller för behofvet inom Socknarne, af Smeder, Snickare, Skräddare, Skomakare och dylika gerningsmän; och jorden

skötes till det mesta på gamla sättet, utan att odlingsfliten ännu blifvit i allmänhet väckt till förbättringar i åkerbruket, ängs- eller trädgårds-skötseln. Dock finner man i hvarje ort en och annan idog Landtman ibland allmogen, hvars omtanka blifvit sträckt till Jordbrukets förbättring; och Ståndspersonerne, isynnerhet de förmögna, gifva härutinnan goda exempel. Dessutom måste man billigtvis medgifva, att konst- och närings-flitens egentliga hemvist borde sökas, icke på Landsbyggen, utan i Städerna, hvarest arbets-fördelningen och mera tillgång på Capitaler utgöra de grunder till förkofran uti handtverksmekaniska konster, handaslöjder och alla slag af Stadsmanna-näringen. Också förfärdigas i Sahla goda åkdon till afsalu, äfven utom provinsen, och Chatullmakare eller Snickare i Arboga och Köping afsätta till och med på utrikes orter sina arbeten, isynnerhet bord, fanerade med betsad och laquerad Ahlrot, lika prydliga och eleganta som faneradt Mahogany-arbete, fastän, såsom en inländsk product, icke så högt skattade af modet och luxen. Svarfvararbete ifrån Sahla är ock så godkändt, att det finner afsättning äfven utomlands. Men Westmanlands Städerna äro för obetydliga att i konstflit kunna täfla med den närbelägna hufvudstaden, och sakna derföre nästan helt och hållet fabriker.

Välmågan i allmänhet är icke stor — dock mest märkbar i Bergslags-orten, i anseende till dervarande hufvud-näring, som dessa år varit lönande och gynnad af conjuncturen; och finnes det äfven ibland allmogen på Slättbyggden en och annan med betydlig förmögenhet. Pluraliteten ibland Bönder kan dock icke sägas vara välmående. Deras vilkor inskränkas i allmänhet till en tarflig, ofta knapp, bergning. I Städerna likaså; — dock finnas så väl på Landsbyggden flera rika Possessionater som i Städerna Borgare, Handlande och andra innehavare med rikedom och samlad förmögenhet.

Tillgången på arbetare och dagsverkslönerne hafva varierat i omvänt förhållande, efter bättre och sämre årsvexter.

På Landet finnes en mängd med Inhyshjon och oberoende innehafvare af torp och små lägenheter, med besittnings-rätt på vissa år eller lifstid. Dessa borde i allmänhet kunna påräknas till arbets-biträde vid jordbruket; men de år, då god tillgång på spannmål och andra födo-ämnen göra för dem lätt att förvärfva dagligt uppehälle, blifva de mera tröge till arbete och mera dyrlejda. Jag har, uti ett föregående underdånigt utlåtande, redan sökt ådagalägga de missbruk och den skada, som den för
sådana

sådana Inhyshjon nog vidt utsträckta friheten har på välmågan i allmänhet.

Efter sista trenne årens markegångar i Länet, har ett karl-dagsverke blifvit uppskattadt till 21 sk. 4 r:st. B:co, men gällande priset har betydligt öfverstigit markegången, isynnerhet sommartiden och i Städerna, der dagsverken gällt till och med 32 sk. B:co och tvenne supar; men ehuru lego-folk icke saknats, har dock dugligheten och pålitligheten ibland dem i allmänhet minskats, så att man med skäl kan påstå, det arbete är ibland de dyraste articlar att betala med penningar, isynnerhet då det utgöres af oberoende dagsverkare. Till bevis på trögheten och dyrlegdheten hos Länets arbets-class, länder, att en stor mängd Dahl-qvinnfolk härstädes erhålla spanntals-trösk.

§. 3.

Näringar.

Jordbruket drifves i allmänhet på det sätt, att hälften af åkerjorden hvart annat år besädes och lägges i träde. Circulationsbruk är infördt på några få Herregårdar;

Kongl. Maj:ts Befallningsh. 5.års-Berätt. 1828.

Westerås Län.

och äfven ibland allmogen begagnas trädes-jorden skiftesvis till plantering af Potates, Rofvor och Ärtor. Råg är det sädes-slag som mest brukas och gifver säkra-ste skördarna; ty Vår-sädet har, i anseende till jordmånen samt den ojemna, ofta kalla och torra väderleken om vårarne, varit mindre pålitligt. Korn, Blandsäd och Hafre upptaga ungefär en fjerdedel af den för året besådda odal-åkeren, och Hvete, ehuru föga begagnadt till bröd, har börjat att mera än förr odlas, hvartill hufvudsaken torde igenfinnas uti Hvetets Brännvinsgifvande egenskap.

Till Hafre-säde begagnas sällan eller aldrig odal-åkeren, utan mest upplöjningar i ängar, hagar och oländigare mark. Proportionen af spannmåls-sorternas utsäde och afkastning ses bäst af Tabellen.

Potates-planteringen har öfver allt i Länet mycket tilltagit. Denna rot-frukt utgör nu, näst bröd, det hufvudsakligaste födo-ämne för den fattigare classen, och ingrediernas mycket i kosthållning uti alla hushåll.

Lin, Hampa och Humle odlas föga. Trägårds-skötseln är ibland allmogen nästan alldeles försummad, och trögårdar finnas nästan endast på Herregårdar och i Städerna.

Sädes-productionen har betydligt på de senare åren ökat sig, och är icke allenast tillräcklig för Länets behof, utan lem- nar äfven öfverskott till försäljning, isyn- nerhet åt Dalarne, ehuru ett betydligt quantum deraf användes inom Länets till brännvins-bränning. Denna ökade sädes- production beror dels på partiella odlin- gar, dels ock af en tilltagande omtanka vid åkerbruket i allmänhet, och ett i nå- gon mån förbättradt bruknings-sätt. Isyn- nerhet hafva odlingar i Bergslagen de se- nare åren blifvit företagne. Orsakerna der- till hafva redan blifvit antyde.

Ibland mekaniska inrättningar, till besparande af Landtmannens arbetskraft, förtjena de nu allt mer och mer antagna Trösk-machiner att här nämnas. Dock fin- nas de nästan endast på Herregårdar och större egendomar.

Ängs-odlingen, som borde ställas i sammanhang med en förbättrad Boskaps- skötsel, är nästan alldeles försummad, utom i Bergslagen, der dock icke egentligen nå- gra andra än artificiella ängar gifvas. Uti den egentliga sädes-producerande delen af Länets är deremot ett synbarligt missför- hållande emellan åker och äng, i så måt- to, att många hemman sakna tillräcklig äng för att kunna underhålla så mycket krea- tur vid gården, som erfordras för åkerns

skötsel och tillbörliga gödning. Detta missförhållande har ock en eller annan Landtman redan insett och sökt afhjelpa derigenom, att en del af åkern blifvit använd till odling af Klöfver, Thimotej, eller igenlagd till vanlig slog; och önskligt vore att deras exempel följdes af flera.

Boskaps-skötseln, som nu verkligen är eftersatt, skulle härigenom kunna uppbringas; ty foder-tillgången är på många ställen icke svarande emot åker-jorden. Gamla odal-ängar, till betydlig storlek och af en nästan osviklig bördighet, finnas dock på slättbyggheden, isynnerhet vid stränderna af Mälaren och Arboga Å. Flera af dessa ängar lyda under Strömsholms och Kungshörs Kungsgårdar. I allmänhet användes föga omtanka på ängarnes skötsel och bibehållande vid bördighet. I stället att, genom upplöjning och igenläggning med gödning, förbättra ängarna, är nu mången Landtman obetänksam nog att utmagra och försämma dem genom idkelig Hafre-såning, hvarefter de, utan gödning, åter läggas i linda, med förminskad alstrings-kraft.

Stallfodring om sommaren brukas nästan alldeles icke, utan Boskapen utsläppes på bete, så snart och så länge årstiden medgifver. Betesmarken är dock vid många hemman mycket inskränkt, och än-

garne betas ofta för nära, till skada för hövexten påföljande året.

Hästar, oxar, kor, får och svin-kreatur utgöra här, såsom i de flesta delarne af Riket, Landtmannens Ladugård. Till häst-afvelns förbättring är Strömsholms Kongl. Stuteri anlagdt, hvarifrån beskällare utdelas och underhållas i orterna till betäckning, äfvensom allmänhetens stockreatur, i samma ändamål, få föras till Strömsholm. Denna inrättning kostar Staten högst betydliga summor årligen, så att kostnadernas belopp blott kan compareras med det högst viktiga ändamålet häst-afvelns förbättring. Detta ändamål är vidsträckt; men måhända vore det obilligt att utsträcka pretentionerna på Stuteriet ända derhän, att derigenom en allmän förbättring af allmogens hästar skulle vinnas. Ett Föhl af ädlare race, uppfödt på ett bondhemman med otillräckligt bete och foder, icke med serdeles omsorg rycktadt och ansadt, men för tidigt (såsom ibland allmogen vanligen sker) inkördt och brukadt till svårare lassdragning, stannar i vexten, och egaren drager föga nytta af dess ädlare ursprung. Också ser man af Stuterianläggningen icke något betydligt inflytande på förbättringen af allmogens hästar i orten. Blott Ståndspersoner och förmögare Landtmän draga deraf någon nytta till häst-afvelns upphjelpande å deras går-

dar; och så litet är ännu den enskilda om-
tanken väckt på föremål af långvarigt och
allmänt intresse, så sällsynt är ännu för-
mågan hos enskilde, till företag af större
omfång, och drygare, icke snart ersatte,
förskotter eller uppoffringar, att, i fall Sta-
ten icke genom Stuteri-auläggningar bibe-
hölle en stam för ädlare Häst-raçer, fara
vore, det Häst-afveln skulle allt mer och
mer försämras, så att Riket, i anseende
till behovet af bättre hästar, komme i be-
roende af utlänningen. Önskligt vore dock,
att den enskilda industrien härutinnan väck-
tes till den grad, att Statens intervention
och uppoffringar kunde undvikas eller för-
minsas.

Likväl bör jag icke heller lemna obe-
mäldt, å ena sidan, att, ehuru Stuteriet
synes kunna utesluta all enskild täflan der-
med, dock ibland allmogon i Länet äfven
finnes en eller annan, som underhåller
Hingstar, och å den andra deremot, att
Stuteriets organisation de senare åren blif-
vit betydligt förbättrad; och hafva, vid
derstädes nyligen hållen auction, ett an-
tal af Stuteriets hästar blifvit med begär-
lighet och till höga priser inköpte af en-
skilde.

De öfrige kreaturs-raçerne äro af me-
delmåttig beskaffenhet, och hafva på läng-
re tider icke undergått någon allmän hvar-

ken förbättring eller försämring. Enskildt har jag dock ifrån Skottland erhållit en Ko och en Tjur af Galloway-race, som här på stället kostade mig 639 R:dr Riksgäldssedlar, utom det jag, genom inköp af Sto-kreatur utaf ädlare racer, erhållit 26 Föhl. Då Ladugårds- och Ängs-skötseln i allmänhet försummas, kan föga någon förbättring af Boskaps-racerne vara att förvänta. Orsakerna härtill äro dels gammal vana, brist på omtanka och Capitaler, inskränkt utrymme af betes- och ängs-marker, föga afsättning och låga priser på Ladugårds-producter. Likväl är Ladugårds-afkastningen i Länet icke tillräcklig för innevånarnes behof, ty hit inköpes mycket Smör och Ost ifrån Stockholm, Dalarne, Helsingland och Småland. Besynnerligt är, att, oaktadt detta förhållande, en icke obetydlig mängd af Oxar och Kor på Höstmarknaderne här i Länet uppköpes och föres utom Länet, isynnerhet till Upsala och Stockholms Län; ty ehuru man kan antaga, att antalet af de utom Länet försålde Oxarne ersättes af Oxar som hitföras ifrån Småland, så återstår dock att upplösa huru Landtmän kunna finna sin uträkning vid att här i Provincen uppföda Kor till afsalu. Måhända är detta det säkraste bevis på en försummad Ladugårds-skötsel.

Skogarne äro, uti åtskilliga delar af Länet, rätt betydliga; ty derförutan skulle

icke Bergverken och Bruken, som här äro många, kunna drifvas. Men flera Socknar på Slättbyggden äro deremot alldeles skoglösa och nödgas köpa skogs-effecter, eller hemta dem från aflägsna härads-allmänningar, hvilka icke heller äro för deras behof tillräckliga. Också är det ett säkert factum, att skogs-tillgången både i Bergslagen och på Slättbyggden är i allmänhet i aftagande, hvartill i hög grad skogens förtorrkning under de heta somrarne bidragit. Med den rättighet Skatte-man eger till fri disposition öfver sina egor, är det alldeles omöjligt att den legera och nästan blott i orden bestående controll öfver enskilda Skogshushållningen, som 3 Mom. 18 §. af Kongl. Förordningen om Skogarne i Riket af år 1805 stadgar, kan medföra någon verkan till Skogarnes besparing och ändamålsenliga skötsel, utan är detta öfverlemnadt till det enskilda godtycket och intresset. Man borde väl ock kunna hoppas, att en Landtmans omtänka för egen nytta af hemmanets bestånd skulle vara tillräckligt motiv att förekomma misshushållning med Skogen, som utgör en så hufvudsaklig del af ett hemmans styrka.

Likväl förspörjes, ty värr! att mången obetänksam hemmans-egare alltför mycket tillitar, ja alldeles uthugger Skogen, till skada både för sig och efterkommande.

Gran och *Tall* utgöra hufvudsakligaste träd-sorterne. Björk och Ek finnas äfven, jemte andra slags löf-trän. Ekar vexa mest i tracterna omkring Mälaren och Arboga Å. Utstämplingar deraf för Kronans behof skedde sistlidet år, äfvensom vrak-ekar då utstämplades åt private.

Några Krono-parker eller Krono-allmänningar af samma natur med dem, finnas icke här i Länet, utom den såkallade Liffbergs-allmänning, upplåten till Kongl. Stuteri-inrättningen vid Strömsholm. Härads-allmänningarne äro Snefringe härads öfre och nedre allmänning, Svedvi, Tuhundra, Norrbo, Kungsöhrs med Sätterbo och Graf allmänningen, Sämskarbo, Siende, Wähla och Thorstuna allmänning. Af dessa äro Graf-allmänningen upplåten till Hjelmare Canal- och Slussverks-Bolag, att begagnas för Slussverkets behof efter utkröning, som dock måste afpassas, icke efter skogens utrymme och återvext, utan efter Slussverkets utomordentliga behof under nu pågående byggnad. Kungsöhrs, Sätterbo, Sämskarbo, Siende, Wähla och Thorstuna allmänningar stå under förbud på tillvext; Snefringe, Svedvi, Tuhundra och Norrbo begagnas af Härads-boerne efter årliga Bevillnings-påbud och skeende utkröningar af Jägeri-betjeningen. Delning af Härads-allmänningarne har icke blifvit yrkad. För införande af en förbättrad

Skogshushållning å dessa allmänningar äro de åtgärder vidtagne, som ett serskildt i detta mål afgifvet underdånigt Utlåtande innehåller. En allmänning i Skinskattebergs Socken af detta Län har emot recognitions-afgift varit upplåten under Riddarhytte Bruk och Kopparverk, hvars egare nu sökt få köpa denna skog till skatte.

I Bergslagen och Bruksdistrieten, der så mycket skog åtgår för Grufvornes och Brukens drift, har dock ännu icke någon brist försports på kohl; utan tillgången derpå de senare åren varit ymnig, hvilket dock till en del berott på särskildta orsaker. Bruks-Patronernes, Bergs-Idkarenas och Skogs-Innehafvarenas egen, på detta föremål nu mera väckta, omtänka lemna emedlertid den enda borgen för framtiden, att den i sjelfva verket ymniga skogstillgång localen i Bergslagen och Bruksdistrieten erbjuder, icke varder för mycket anlitaad eller genom misshushållning förslösad. I Bergslagen och skogsorten användes skogen till kohlning ömsom genom blädning och ett slags trakthuggning, som dock icke är reglerad efter någon bestämdare vetenskaplig plan; hvadan opinionen om det ena eller andra huggningssättets företräde ännu icke hunnit der i orten stadga sig.

En Boställshafvare, hvars Boställe eger öfverflödigt skog, har hos Eders Kongl. Maj:t

sökt tillstånd, att få använda den till afsala genom kohning, med iakttagande af en reglerad trakthuggnings-plan, hvartill underdånigt project med upprättad Skogs-Charta äfven blifvit af mig till Eder Kongl. Maj:t i underdånighet insänd. — Måhända detta exempel af en reglerad trakthuggning, om den varder tillåten, skulle medföra god verkan till efterföljd i orten; ty exempel och erfarenhet är dock det kraftigast verkande motivet till antagande af förbättrade hushålls-metoder.

Bränntorf brukas icke här i Länet, och tillgång derpå finnes icke heller så vidt känt är.

I Byggnad och stängsel följes ännu icke i allmänhet något förbättradt sätt till besparing för skogen, ehuru, i senare åren, flere tegelbruk blifvit anlagde. Byggnadsordningarne i Städerne innehålla icke något påbud eller ovilkorligt stadgande, att nya hus böra uppföras endast af sten. Och införandet af ett sådant stadgande skulle äfven möta mycken svårighet. Likväl är känt att gårdsegare i Westerås, som nyligen uppfört större byggnader af träd med stor kostnad, lätteligen skulle hafva blifvit deciderade att i stället bygga af tegel, om något härom varit stadgadt eller trädbyggnadens kostnadsbelopp i förhand känt. Den förökade Tegel-tillverkningen har dock i så

måtto haft ett förmånligt inflytande, att Tegeltak nu brukas mer än förr, äfven på Landet och å Bondgårdar. Om Murtegels-tillverkningen skulle kunna så förenklas, förökas och förbättras, att denna vara kunde afsättas till lindrigare pris, vore derigenom ett stort steg tagit till ett förbättrad byggnadssätt. Uti det skogsödande stängningssättet med gärdsel, stör och bank är ännu ingen utsigt till någon förmånlig förändring här i orten. Mera concentrerade skiftläggningar vid Landtmäteri-delningar hafva dock något bidragit till hägnadernes förminskning.

Bergsrörelsen är i detta Län betydlig. Norbergs Jernmalms-grufvor innefatta stora malmfält, och denna Malm är eftersökt i andra Bergslags-orter, så att den äfven transporteras sjöledes till Stockholm för att derifrån vidare utskeppas till norra Provincerne, och hitintills äfven till Finland.

Dessa Grufvor frambringa årligen ifrån 40,000 till 60,000 lass Malm. Uppfördrings-kostnaden har blifvit lättad och besparad genom den, till Grufvornas rensning ifrån vatten, anlagda konst-byggnad. Äfven finnes i Norberg brott med blyerts-malm', som begagnas. Vid Norbergs grufvor sysselsättas årligen 220 arbetare. På Granhammars egor i Konung

Carls Socken utmed Arboga Å, har år 1826 en Jernmalms-grufva med stor kostnad blifvit påbörjad och försökt.

Efter sistlidne Augusti månad uppgjortt förslag, har omkostnaden för denna grufvebrytning uppgått till icke mindre än 19,266 R:dr 15 sk. B:co; men ännu har icke der erhållits något betydligt quantum Jernmalm, utan den utgjorde vid sistlidne April månads början endast 30 Skeppund; och ehuru således ännu är oafgjortt, hurvida försöket lyckas, lemnar det emedlertid ett talande bevis på Bergsnäringens förmåga att till dristiga företag upplifva den enskilda industrien. Entrepreneurerna äro Handlanderne *Nordmark* och *Broms*. Arbetarnes antal vid detta Grufve-försök är naturligtvis obestämdt.

Masugnarnes antal i Jernbergslagen är 18. Tackjerns-tillverkningen har, de sistförflutna åren, efter medel-beräkning för hvarje år, stigit till 378,789 $\frac{2}{3}$ R:dr B:co.

Antalet af de personer, som vid Tackjerns-Masugnarne sysselsättas, kan icke med noggrannhet bestämmas, emedan Bergsmännen för blåsningen betinga sig folk från aflägsse orter, hvilka här icke äro Mantals-skrifne eller antecknade.

Jernbrukens antal är 37. Dessa Bruk sysselsätta efter uppgift 2,033 personer.

Tillverknings-värdet för ett år af Jernbruken efter medel-pris, är:

I Bergslags-Fögderiet:	26,845	Skepp:d	Stångjern R:dr . . .	483,333:	16. —
	1,700	dito	Jern-manufactur . .	46,666:	32. —
I Strömsholms Fögderi:	8,292 $\frac{1}{2}$ $\frac{7}{8}$	dito	Stångjern,	130,195:	31: 3.
I Westerås Norra	1,722 $\frac{1}{2}$	dito	Grofsmide och		
	120	dito	Manufactur, om . .	30,000:	— —
I Kungsöhns Fögderi:	4,193	dito	Stångjern à 18 Rdr	75,474:	— —
	1,110	dito	Manufactur à 27 R:dr	29,970:	— —
I Sahlbergs Fögderi:	970	dito	Stångjern à 18 R:dr	15,200:	— —
				<hr/>	
				Summa Rdr B:co	810,839: 31: 3.

Riddarhytte Kopparverk är det enda af det slaget här i Lännet. Tillverknigen de 7 sista åren har der uppgått per medium till 305 $\frac{3}{4}$ Skepp:d Garkoppar bergs-vigt, som, reduceradt till stapelstads-vigt, gör 336 $\frac{3}{4}$ $\frac{3}{8}$ Skepp:d stapelstads-vigt. Under dessa åren hafva priserna, efter derå företedd räkning, varierat ifrån 168 R:dr 36 sk., till 207 R:dr 36 sk. Skeppundet stapelstads-vigt, och således medel-priset varit 188 R:dr 12 sk. Efter så-

dan beräkning har årliga tillverkningen per medium stigit till 63,313 R:dr 8 sk. B:co. På driften af detta verk har egarne använt både omtänka och betydliga Capitaler. Arbetarnes antal inbegripes under uppgiften af arbetarne vid Riddarhytte Bruk, som äfven är Jernverk.

Sahla Silfververk är det betydligaste af den sorten i Riket. Angående dess förhållande åren 1821 och 1827, samt de åtgärder, som under tiden blifvit vidtagna till dess iståndsättande, förtjenar följande att anmärkas:

	År 1821.	År 1827.
Tillverkning af Silfver löd. # bergfint . .	2,516 $\frac{2\frac{3}{2}}$	3,003 $\frac{2\frac{1}{2}}$.
Bly Skepp:d met.-vigt	232 $\frac{7}{10}$	298 $\frac{9}{10}$.
Silfverglitt Centner . .	—	6.
Tillverkningens värde i Bancosedlar R:dr	59,772.	79,753.
Ständige arbetande personer	293.	336.
Hvarjemte qvinnor och barn, som under somrarne sysselsättas, varierar efter tilloppet, 40 à 80 personer.		

Kronans inkomst, evalverad i Banco-

sedlar, efter det pris Bergslaget sållt sitt silfver:

	År 1821.	År 1827.
Af tillverknin- gen	6,671: 36: 5.	9,103: 46: 10.
Af arrendet för upplåtne räntor	1,381: 32: 3.	1,644: 8: —
	<hr/>	
Summa	8,053: 20: 8.	10,748: 6: 10.

Utdelad Reve-
nue till Bergs-
lagets Interes-
senter 5,678: 16: — 9,118: 22: 4.

Några nya malmstockar af serdeles rikedom hafva ej under dessa år blifvit tillgängliga. Utaf de emellan 30—40 till antalet balancerande försök och malmrum, som ständigt brytas, yppas väl tid efter annan någon ny, med flera års varaktighet, gifvande malmstock; men hvaremot, under samma tid, ett och annat rum blifver utbrutet och öfverges; och drifves arbetet på de flesta af grufvornas bottnar, eller olika våningar, under det att djupet af Storgrufvan, som är den förnämsta af i gång varande Grufvor, ännu ej kan brytas för vattenflöden, hvilkas uppumpande merändels medtaga hela mellantiden till nästkommande flod.

Sedan

Sedan den på Kongl. Befallning företagna vetenskapliga undersökning om verkets beskaffenhet, som slöts år 1816, med en utstakad plan för åtgärder till vinnande af en förmonligare bergsdrift, hufvudsakligen borde häfvit Bergsmännens misströstan om malm-tillgången, möjligheten att bryta på Storgrufvans botten, och att inrätta tillverknings-processen på en mera oeconomisk fot. Och sedan detta sistnämnda blifvit utfördt och beredt medel till andra företag, har Bergsmännens håg att sätta bergsdriften i stånd, gått till verkställighet.

Under det en nära dubbel tillverkning emot tiden före år 1816, här af blifvit en följd, har ock förberedelser till Grufvornas befriande från vatten utförts till större delen genom nya communicationer och vatten-afledningar till uppfodrings-machinerna, af öfver 200 famnars längd i berget drifne, och genom hvilka, i sammanhang med machinernas utvidgande, man snart förväntar ändamålet vinnande. Tillgångarne åt djupet äro ock till någon mon öppnade genom Schaktens fördjupande i södra fältet; men af dessa arbeten återstår ännu betydligt innan de malmstreck, som fortsätta åt djupet af norra fältet, åtkom-

Kongl. Maj:ts Befallningsh. 5.års-Berätt. 1828.

Westerås Län.

3

mas, och på hvilka tillverkningens stigande egentligen är beräknad.

Tillverknings-processen var i flera delar, isynnerhet vaskningen, redan före 1821 efter den nya planen reglerad; men flera förbättringar vid smältverken äro sedan vidtagne, till besparing i bränn-materialier och minskning i smält-förlusten; äfvensom verkstäderna, i mon af behovet, blifvit tillökade, ibland annat med nya Bok- och Vask-verk, anlagde vid Grufvan och med driftvatten försedde ifrån trenne nybildade sjöar (eller Järn-Dammen, Björnmossen och Helgonmosse Dammarne), hvilkas vatten, genom en gräfd och sprängd Canal af en fjerdedels mils längd, ledes till Grufvans vattendrag.

Till dessa anstalter är, sedan 1821, en summa af nära 90,000 R:dr Banco använd, utom kostnaden för deras underhåll; och synes all anledning vara att hoppas, det Bergsbruket, genom dessa och flera tilltänkta anstalter, skall utvidgas, med nyttan af en rörelse, som rättare torde anses såsom en folknäring af vigt för den omgifvande ortens välstånd, och hvarpå den synbart inverkar, än såsom ett enskilt Bolags, då den egentliga arbets-classen består af sjelfständiga bosatta familjer, hvilkas folk-styrka öfverstiger 900 personer, och consumptionen af materialier

utgör en ej ringa afsättnings-lägenhet för angränsande allmoges producter.

Statens förluster på åtskilliga till verket upplåtne räntor, som före 1821 varierade emellan 14 och 20,000 R:dr årligen, äro, genom den ökade tillverkningen och lägre markegångspris, fallne till en vida ringare summa, varierande emellan 5 och 9000 R:dr. Till dessa förlusters undanrödjande för framtiden, har Bergslaget gått Staten till mötes genom gifvet bifall till de förslag till ny reglering af Contractet emellan Bergslaget och Statsverket, som på hög befallning är afgifvet och vid instundande Riksdag läser komma under närmare pröfning.

Häraf täcktes Eders Kongl. Maj:t i Nåder finna, hurusom detta Silfververk de senare åren betydligt förkofrat sig under Hr Bergshauptmannen af *Forsselles* kloka och driftiga ledning.

Jern-manufactur-verk äro upptagne och inbegripne under Jernbruken; så att ibland Manufacturer och Bruk, hörande till Bergsnäringen, nu blott återstår att nämna:

Skultuna Messingsbruk, med vid pass 350 Skeppunds årlig tillverkning. Afsättningen af dess manufactur-arbeten på Frankrike, har under de senare åren betydligt

minskats, sedan Messingsbruk der blifvit anlagda, hvarigenom detta Bruk aftagit. Vid Skultuna Bruk sysselsättas ungefär 125 personer, och årliga tillverknings-värdet har stigit till 45 à 46,000 R:dr Banco.

Bjurfors Messingsbruk, hvars tillverkningar af hvarjehanda Messings-arbeten af tråd de senare åren, i brist af afsättning, mycket aftagit och varierat emellan 30 och 59 Skeppund, i stället för 250 Skeppund, hvartill den förr uppgått. Priset har varit 150 R:dr Banco Skeppundet.

Detta är ungefärliga förhållandet med Bergsnäringen här i Länet, och synes här-af denna näringsgrens vigtighet och betydliga afkastning.

Bergs-näringen har under de senare 6 åren väl varit underkastad conjuncturens omvexlingar, men kan med skäl sägas hafva tilltagit och förkofrat sig. Inom Norbergs Bergslag har *Fagersta* Bruk blifvit förökadt med 500 Skepp:d, genom smidesflyttning ifrån Dannemora district, hvarom en vidlyftig tvist varit förd. *Hallsta* Bruk har fått ny rättighet till 300 Skepp:d ämnes-smide, och *Karmansbo* Bruk, dock blott för en gång, 600 Skepp:d Stångjern utöfver privilegierna.

Förbättrade machinerier och metho-

der hafva äfven på flera ställen blifvit införde, men detallerna häraf ligga inom Bergs-vetenskapens gebiet, och kunna icke blifva här framställda under någon allmän åsigt.

Ibland Fabriker, Bruk och öfriga Näringar utom Bergsrörelsen är att märka:

1:o Tegelbruken, öfver hvilkas årliga tillverknings-belopp jag icke kunnat inhämta någon närmare upplysning, än att Tegelbruken i Kungsöhrs Fögderi efter uppgift producerat 150,000 Mur-sten och 50,000 Tak-sten, tillsammans uppskattade till 3,375 R:dr Banco; men tvänne Tegelbruk äro under de senare trenne åren äfven anlagde i Bergslags-Fögderiet, hvilkas production varit betydlig, ty Westanforss Kyrka har blifvit nybyggd af det ena Tegelbrukets tillverkning. I Strömsholms Fögderi finnas Tegelbruk vid Mölntorp och Hallsta. Skultuna Tegelbruk i Westerås Norra Fögderi fortfar att årligen producera ett betydligt quantum Tak- och Murtegel. Dessutan idkas murtegels-tillverkningen i smått och till husbehof på många ställen å Landsbyggden, så att denna näringsgren betydligen tilltagit, ehuru den icke kunnat underkastas någon närmare beräkning. Antalet af arbetare dervid kan icke heller bestämmas, emedan arbetsfol-

ket blott tidtals sysselsättes vid dessa inrättningar.

2:o Ett Rödfärgs-Bruk är anlagdt på Kärrbo egor i Skinskattebergs Socken, men drifves obetydligt och med ringa förmoner.

3:o En Fabrik för Berliner-blått finnes uti Heds Socken, som icke saknar af-sättning, men har ännu icke hunnit till någon betydenhet.

4:o En Kard-fabrik är anlagd vid Jäders Bruk, och drifves med temlig framgång; dervid har årliga tillverknings-beloppet stigit till 193 dussin Kardor, värde 1314 R:dr 16 sk. Fabriken sysselsätter 2 äldre personer och 2:ne barn, samt dessutom tidtals 3 à 4 äldre orkeslösa personer, jemte lika många barn.

5:o En Tobaks-fabrik är anlagd i Westerås, som sysselsätter 16 à 17 personer, och hvars årliga tillverkning stiger till omkring 9,500 R:dr Banco.

6:o En Kort-fabrik, likaledes i Westerås, sysselsätter blott 2 personer och har tillverkat för omkring 350 R:dr Banco.

7:o En Spegel-fabrik, nyligen anlagd i Westerås, med 3 arbetare och 300 R:drs årlig tillverkning.

8:o En Fabrik för tillverkning af Bomulls-strumpor i Köping, med 6 arbetande personer, och årlig tillverkning af 79 dus-sin diverse sorter Strumpor till ett värde af 1,030 R:dr Banco.

9:o Tre Stamp- och Valk-verk, det ena på Arboga stads egor och det andra anlagdt vid Mølntorp i Strömsholms Fög-deri och det tredje nära Sahla stad på Skäl-by egor.

10:o En Klädes-fabrik vid Nystrand, har drifvits till år 1826, men är nu, efter egarens död, nedlagd. Der sysselsättas 15 arbetare, och årliga tillverkningen steg till 1151 $\frac{1}{2}$ alnar Kläde, samt 10,493 Vadmal, beräknadt till en arbetslön af 5,223 R:dr 25 sk. $\frac{1}{4}$ r:st. Banco.

11:o En Hagel-fabrik i Sahla, med årlig tillverkning af 7 Skeppund, om 525 R:dr Banco.

12:o Ett Ryssolja-bränneri i Enåkers Socken, med obetydlig tillverkning.

Binäringar. Ibland dem intager kol-nings och varors forslände, isynnerhet till och ifrån Bruken, Bergslagen, Dalarne och Stockholm, de första rummen. Allmogen drager häraf betydliga inkomster, och skul-le på många ställen derförutan icke kunna berga sig.

Kolning idkas för Bruken och Bergverken i de Norra och Nordöstra delarne af Länets; ty ifrån Sahlbergs Fögderi, som ligger i Nordost, försäljas Kol äfven till Bruken i Gestrikland. Kol-tillverkningen är högst betydlig och utgör en ibland grunderna för Bergs- och Bruks-näringsens bestånd. Kol-prisen hafva varit sistlidne vinter vid Bruken vid Ramnäs-strömmen 2 R:dr, i Norberg 2 R:dr 10 sk. 8 r:st. à 2 R:dr 16 sk., i Westanforss 2 R:dr 24 sk. à 2 R:dr 32 sk. Banco.

Jagten, såsom näringsgren, är obetydlig.

Fisket idkas mera och med större fördel, både uti Mälaren, smärre Insjöar och Strömmarne. Något större Fiske finnes dock icke. — Lax-fisket vid Strömsholm har blifvit nedlagdt, och idkas icke mera der.

I stället fås nu någon Lax längre upp i Kohlbäcks-åen.

I Arboga och Westerås är god tillförsel på Fisk; men till Arboga föres den mest ifrån den fiskrika Hjelmaren uti Örebro Län.

Salpeter-tillverkningen i Länets utgjorde redan år 1822 1,414 Lispund. Sedan

den tiden hafva, i anseende till befarad menlig förändring i yrket, icke många nya anläggningar uppstått, förr än de senare åren; men nu har productionen åter stigit, så att i år och framgent 2000 Lisp:ds Salpeter-tillverkning torde kunna påräknas, derest yrket får åtnjuta fortfarande skydd af de derföre vidtagna allmänna anstalter. Omkring 100 Jordbrukare frambringa det årliga tillverknings-beloppet, och minst 500 hafva Salpeter-jord-beredningar, till ett sammanräknadt belopp af 100,000 kubikalnar, hvaraf ungefär en femtedel årligen afverkas till ofvannämnde productions-belopp, då inga tillfälliga förhinder af vattenbrist o. s. v. inträffa. Detta yrke står i närmaste samband med Jordbruket och Boskaps-skötseln, och medtager icke synnerligen någon annan tid än som tillfälligtvis blifver öfrig ifrån andra sysselsättningar.

Linne- och Ylle-väfnader förfärdigas nästan endast till husbehof och föga till afsalu å städernas marknader.

Golf-mattor och täcken af nöthår tillverkas i Fläckebo och Wester-Fernebo Socknar, och denna slöjd utgör en, ehuru icke betydlig, binäring för den orten.

Af mera vigt är den binäring, som i Wåhla och Harbo Socknar idkas med Tjäu-

bränning, laggning, Stolars och andra trädarbetens förfärdigande. Dessa trädarbeten försäljas mest till Upsala och Stockholm, och denna binäring, som har sin naturliga grund i den tillräckliga skogs-tillgången, inbringar årligen minst 3000 Riksdaler Banco.

Sjöfarten såsom en näringsgren idkas endast i städerna Westerås, Arboga och Köping, hvarföre detta ämne spares, till dess Städernas beskrifning förekommer.

Det vore önskligt att flera Binäringar i Landsorten kunde uppkomma; men konflikten är här i Länet mycket inskränkt och en viss tröghet i lynnet samt brist på händighet jemte lättheten att såsom inhyses-hjon lefva för dagen, motverkar Binäringars uppkomst.

Handeln idkas egentligen blott i Städerna och vid Bruken, der Landtmannen afsätter sina varor och skogs-effecter; dock är äfven brukligt, att Landtmän ifrån sädes-orten resa upp till Bergslagen och Dalarne att försälja Spannmål. Handeln med denna vara drifves eljest lilligast i Westerås.

Tackjernet försäljes af Bergsmännen till Bruks-egarne i orten, dels ock, jemte något Stångjern, till Köpmän i Westerås,

under förlags-vilkor; men i allmänhet säljes Bruks-effecterne till Grosshandlare i hufvudstaden, ibland hvilka några äfven ega Bruk här i Länet.

Sjötransporten lättar handeln ifrån Städerna Westerås, Köping och Arboga. Bergslags-orten skeppar sina effecter på Strömsholms Canal till Strömsholms lastageplats, på såkallade Canal-fartyg af mindre byggnad. Ifrån Strömsholm föras dessa effecter vidare till Stockholm med Westerås- och Köpings-städernas fartyg. Dessa Städers uteslutande rättighet till denna Sjötransport ifrån Stockholm är dock nu mycket inskränkt och kommer att försvinna.

Flera vägar löpa genom Länet i direction från Norr till Söder till handelns och communicationens befrämjande, men utom i södra delen af Länet, der stora landsvägen går emellan Upland och Nerike, är brist på vägar ifrån Öster åt Vester, hvartill dock förslagen äro gjorda. Och har ett sådant förslag blifvit satt i verkställighet genom Herr Öfverste *Tersmeden* och nu mera allidne Hr Bergs-Rådet *Schenström* på Ramnäs, samt Hr Grefve *Posse* på Svanå, med betydlig kostnad. Utom de årliga Marknaderna i Städerna, hålles, till Landthandelns befrämjande, en höstmarknad inom Bergslagen i Norbergs by; men Landtmarknaden som förr hölls i

Godkärra by Skinskattebergs Socken, är nu mera, såsom mindre behöflig, indragen. I Norbergs by, som utgör en slags köping, hålles äfven öppen salubod med åtskilliga kramvaror af en Contingent-handlande. För öfrigt befordras handeln af Lagar och Författningar, som i allmänhet äro gällande. Gårdfarihandeln länder emedlertid denna ort icke till någon båtnad; men förbudet för Smides- och Glas-handlare att, under resor omkring Landet, afyttra sina varor, har visserligen varit nyttigt äfven för detta Län.

Smides- och Glas-handlare voro, den tid dem tilläts resa gård ifrån gård med sina varor, ett slags privilegierade landstrykare, och en del Gårdfarihandlande exponera sig alltför mycket för en dylik mindre gynnsam opinion. Westergöthlands Fabriks-producter hållas för öfrigt i ymnighet allmänheten tillhanda på de årliga marknaderna af Borås Handlande. Lump-samlare ifrån andra Län hafva öfversvämmat detta, till mycken skada och förfång för Landtmännen.

§. 4.

Politisk Författning.

Kammarverk. Af förr i Jordeboken antecknade hemman har ett halft mantal

Krono, uppfördt såsom Capellans-bol i Arboga Socken, blifvit ifrån Jordeboken utslutet, såsom inlagdt bland Arboga stads jord; och odlings-lägenheten Hesselbäcken å Kungsöhrs allmanning har blifvit skattlagdt till $\frac{1}{8}$ mantal och skatteköpt. För öfrigt äro icke några hemman och lägenheter inom Länet å nyo skattlagde af öde upptagne eller i ödesmål förfallne, och icke heller några nybyggen tillkomne, utom små Landtställen och Torp, dels på Städernas mark, dels ock på Byars och enstaka Hemmans egor. — Torp-anläggningar på Städernas utmarker hafva varit en påföljd af deras fördelning, och i sin mon bidragit till Landets uppodling; men Backstugu-torp och lägenheter, tillkomne å Byars och Hemmans egor, genom afsöndring af jord ifrån Hemmanen på vissa år, är ett missbruk af Jordegares frihet, hvilket, såsom mycket inrotadt och skadligt, tarfvar rättelse af Lagstiftaren.

Stor- och Enskiften, efter förra Skiftes-Författningarne, hafva fortgått i alla delar af Länet, och i sin mon befordrat Lands-culturen; men, så vidt känt är, har icke, genom de förrättade Enskiften, några sådana afsöndrade Lägenheter uppkommit, som 15 §. af 1807 års Euskiftes-Förordning tillåtit.

Bruks och Vattuverks rättighet till

uppdämning af vatten, som någon gång varit med för mycken ensidighet ansedd, har här i Länet icke blifvit öfverklagad.

Landets välstånd beror nu mindre af odlingars utsträckning inpå vattnets gebiet, än af ett klokt begagnande af de ressourceer våra strömdrag erbjuda; och om å ena sidan Jordegares rätt till fri disposition af sina egor bör respecteras, torde man med skäl äfven kunna fordra, det han icke sträcker sin egennyttan derhän, att vilja förtaga Vattuverks-egare den ressource, hvarpå de, enligt Lag och Författningar, grundat sin näring, ofta af större consequence, i frågan om Rikets tillgång på export-varor och allmänna välmågan.

Antalet i allmänhet af Hemman och Lägenheter af skiljaktig natur, synes af Tabellen.

Förhållandet emellan sjelfegande Jordbrukare, Arrendatorer och Brukare är följande:

I Bergslags-Fögderiet 775 sjelf-egande och 309 Landtbönder. I Kungsöhrs Fögderi innehafvas $177\frac{1}{2}$ mantal af andra ägare, och de återstående $308\frac{5}{4}$ mantal af de under enskilt ego-välde varande hemman hafva brukats af Jordegarna sjelfve. I Wäsby Fögderi 728 sjelf-egande, samt

402 Arrendatorer och Brukare. I Strömsholms Fögderi 540 sjelf-egande, 102 Arrendatorer och 119 Brukare eller Landtbönder. I Westerås södra Fögderi äro 169 $\frac{3}{4}$ hemman utarrenderade, 33 $\frac{3}{8}$ Academie-hemman deribland inberäknade. I Westerås norra Fögderi 117 $\frac{1}{8}$ hemman utarrenderade, deribland 19 $\frac{1}{2}$ Academie-hemman, resten brukas af egarne. I Sahlbergs Fögderi 1,457 sjelf-egande Bönder, 230 Landtbönder och 5 Arrendatorer.

Statsbidrag. Deras verkan på närin-garne är i samma mon ofördelaktigt som de äro dryga och svåra att utgöra. Jordbruket är onereradt mer än någon annan af de hufvudsakliga närings-grenarne och kan icke blifva blomstrande förr än Sta-tens allmänna ställning medgifver skatter-nas betydliga förminskning; men framför andra orter är en del af Strömsholms fög-deri svårt onererad, i anseende till hem-manens inskränkta område och förmoner.

Ilvad beträffar inqvarteringen blifver den egentligen ett onus dels derigenom, att värden ej får betaldt fulla värdet af de varor han måste hålla tillhanda, dels ock-så att vissa orter och ställen, i anseende till deras belägenhet vid eller nära all-männa landsvägen, beständigt eller oftare måste vidkännas inqvarteringen. Kronan betalar väl varorne efter deras, vid mar-

kegångs-sättningarne bestämda, värde; men markegångs-prisen skilja sig vanligen ifrån och understiga de verkliga, hvilken ojemnhet torde egentligen härröra deraf, att tiden för markegångs-sättningarne infaller då ännu icke några priser äro fixerade, emedan säden ännu icke är uttröskad, och afnämarnas behof icke hunnit mäta sig med årets production. Tiden för denna fixation, som vanligen inträffar i Februarii månad, torde derföre också kunna anses lämpligare än den nu stadgade för markegångs-sättningen. Om denna förändring antages, och vid markegångs-sättningarne personer ej, såsom nu, af merendels enahanda intresse, bestämde priserna, skulle äfven, efter min underdåniga tanke, en säkrare grund uppkomma för beräkandet af Kronans räntor, och beviljandet af Afrads- och Kronotionde-spannmålens lösande med penningar.

Den ojemnhet i skatterna, som är en följd af de äldre skattläggningarne, då hemmans- och öretalet, jemte Jordeboks- och Mantals-räntorne bestämdes, står i så nära förening med egande-rätten, hvars orubblighet lagen bör skydda, att ehuru en jemnare fördelning af de skatter, som för beständigt häfta vid jorden, är i national-øconomiskt hänseende önskelig och behöflig, någon allmän rättelse härutinnan dock

dock icke står att vinna, utan att förnärma den juridiska rättvisan och helgden af egande-rätten; så vida icke hela Svenska Folket skulle härtill frivilligen samtycka. Dessutom skulle en vunnen likhet och jemnhet i jordskatter snart derefter blifva rubbad af det ena hemmanets odling och förkofran på samma tid som ett annat hade försämrats.

Emot sättet för skatternas utgörande är mindre att anmärka. Såsom beläget midt i Riket och genomskurit af den stora landsvägen ifrån Stockholm åt Vestra och Sydvestra Provincerna, är detta Län ofta betungadt med inqvartering; och får jag, vid berättelsen om Städerna, tillfälle att härom nämna något vidare. Besväret af håll- och reserv-skjuts har, genom den nu mera lifliga Ångbåts-farten emellan Stockholm, Westerås och Arboga, i sin mon förminskats på de mellanliggande Gästgifvaregårdarne. Denna skjuts utgöres ännu på gamla sättet; men fråga är väckt om att kunna ställa den på Entreprenad vid ett och annat Gästgifveri.

Vid uträknandet af värdet å de i Tabellen uppförde onera och besvär hafva, i anseende till orternes olika beskaffenhet

Kongl. Maj:ts Befallningsh. 5:års-Berätt. 1828.

Westerås Län.

4

och serskilde sig företeende omständigheter, icke enahanda grunder kunnat följas uti alla Fögderierne.

1:o För *Kungsöhrs Fögderi* har all bevillning blifvit uträknad efter ett medium af 1824, 1825 och 1826 årens belopp, samt för Spannmålen och öfrige grundrännornerne efter markegångens medium för 5 år, enligt hvilket Spannemålen kostat 6 R:dr 26 sk. 7 $\frac{1}{3}$ r:st. — De närmare detaljerna af Stats-hidragens beräkning i detta Fögderi äro följande:

Kostnad för Rustning och Roteri.

En Soldat kostar årligen:

$\frac{1}{13}$ af Städseln, 2 R:dr	— 6: 5.
$\frac{1}{2}$ af ny Mundering . . .	<u>4: 18: 3.</u>
	4: 24: 8.

Stugu-platsen, Tjappan och dess hägnad samt mulbetet, en Tunna Säd	6: 26: 7.
Husens underhåll	2: — —

Årlig Aflöning:

Contant	1: 32: -
4 tunnor Säd	26: 10: 5.
3 sommarlass	
Hö à 6: 28 $\frac{1}{2}$	18: 26: 1.

Transport 46: 20: 6. 4: 24: 8

Transport	46: 20: 6.	. . .	4: 24: 8.
2 tjog Halm, à 8 sk. $9\frac{2}{3}$ r:st. per Kärfve . .	7: 16: -		
3 stafrum Ved	6: 36: -		
Qvarnfärder och Täppans körn.	1: 36: 3.		
	<u>62: 12: 9.</u>		70: 39: 4.
Passevolance			8: — -
			<u>Summa 83: 16: -</u>

En Grenadier kostar årligen:

$\frac{1}{3}$ af Städseln	— 6: 5.
$\frac{1}{3}$ af ny Mundering	9: — -
Lagning och små per- sedlar	5: 14: -
Legan, $33\frac{1}{3}$ R:dr, för- delad på 15 år	<u>2: 10: 8.</u>
	16: 17: 1.

Torpet och dess underhåll, samt årliga aflöningen lika med Sol- daten, jemte 16 sk. mera i Lön	71: 7: 4.
Häst-vacance $7\frac{1}{2}$ tunna Säd	49: 7: 6.
Passevolance	11: 8 —
Jemning	— — 1.
	<u>Summa R:dr 147: 40: —</u>

En Hussar kostar årligen:

Då Hästens inköp och underhåll samt
Häst-munderiugen anses motsvara Häst-

vacancen, så beräknas först lika som för Grenadier	147: 40: —
För Karl-munderingens större dyrhet vid förfärdigandet och underhållet . . .	13: 21: 11.
Fourage-passevolancen . . .	12: 2: 1.
	<hr/>
Summa	173: 16: —

Efter ofvanstående beräkning har för 165 Soldater, 125 Grenadierer och 25 Hussarer, den i Tabellen för Rustning och Roterung införde summa för detta Fögderi uppkommit.

Uti Tabellens columner för Jordeboks- och Hemmantals-räntorne samt Afraden, finnas Rusthålls-Stammarnes och Augments-Hemmans grund-räntor inräknade.

Nämnde räntor uppgå i detta Fögderi till följande belopp:

Vid Grenadier-Corpsen:

Af $125\frac{3}{4}$ mantal Rusthålls-Stammar	388: 7: 7.
Af $135\frac{3}{2}$ mantal Augmenter . . .	543: 6: 6.
	<hr/>
	931: 14: 1.

Vid Hussar-Corpsen:

Af $25\frac{1}{4}$ mantal Rusthålls-Stam-	
mar . . .	1,835: 15: 1.
Af $24\frac{1}{24}$ dito	
Augmenter	1,636: 36: 11.
	<hr/> 3,472: 4: —

Härigenom är således utredt, att Staten består uti Hemmans-räntor för hvardera af de 125 Grenadiererna 143 R:dr 21 sk. 4 r:st., då alltså endast 4 R:dr 18 sk. 8 r:st. blir Rusthållarnes kostnad, och för hvarje af de 25 Hussarerna 138 R:dr, då Rusthållaren får tillsläppa skillnaden med 35 R:dr 16 sk.

Jemförelsen emellan Rustnings-besväret och Soldat-hållningen utfaller förty sålunda, att då tvenne hemman här äro anslagne till hvarje Soldat-Rote, så skattar hvarje roteradt hemman till Försvars-verket 41 R:dr 32 sk. eller 37 R:dr 13 sk. 4 r:st. mera än ett Grenadier-Rusthåll, och till och med 6 R:dr 16 sk. mera än ett Hussar-Rusthåll, ehuru dessa senares Rustningsbesvär blifvit utropadt såsom odrägligt.

Rotefrihets-afgift erlägges i Kungsöhrs Fögderi af $3\frac{1}{3}$ mantal à 12 R:dr med 37 R dr 24 sk, hvilken summa uti Tabellens column för Bevillningen efter 2:dra Art. blifvit intagen.

Clerecie-Statens underhåll i Kungsöhrs Fögderi:

Pastorerne. Beräkningen är uppgjord på följande sätt: 1:0 Tertialen, eller $\frac{1}{3}$ af Sädes-productionen, utom Hafren på ängar; 2:0 $\frac{1}{2}$ # Smör af hvarje Ko; 3:0 $\frac{1}{10}$ Lamb af hvarje Får; 4:0 af hvarje hemman 2 matskott à 16 sk. — 32.
 Påskpenningar — 4.
 Likstol, Lysnings-penningar . . . — 12.
 2 $\frac{1}{4}$ dagsverken af Inhyses-hjon m. fl., à 21 sk. 4 r:st. 1: —

Summa R:dr 2 —

Kapellanterne och Kyrko-Betjeningen. Efter Conventionerna, som äro olika, men medium af dem är taget.

Fattig-Försörjningen. Enligt gängse accorder.

För ett fullt skjuts-skyldigt hemman är i detta Fögderi:

Hållskjutsen 10: 16.
 Kungs-, Krono- och Fångskjuts 4: 32. 15: —

samt för ett Frelse-hemman, som blott ansvarar till hälften för de 3:ne senare skjutserna . . . 12: 32.

Transport 27: 32.

Transport 27: 32.

Väghållning.

Af hvarje hemman, öfver hufvud taget, utgöres. Grusning på Lands- och Sockne-vägarne 32 lass, hvarföre, i anseende till aflägsenheten efter gruset, beräknadt à 24 sk. per lass, upptages	16: —
Vinter-vägarne vidmakthållande kostar, enligt Conventionen inom orten, minst	2: 24.
Broarnas underhåll	1: 24.
<hr/>	
Tillsammans R:dr	47: 32.

Diverse afgifter, Onera och Allmänna Besvär:

Kyrkobyggnad af alla Hemman, à 1 R:dr	572: 6: —
Prestgårds-byggnad af 536 $\frac{1}{8}$ mantal à 1: 24	804: 45: —
Tingshus-byggnad af samma Hemman, à 16 sk.	178: 42: —
Rofdjurs-præmier af alla Hemman, à 16 sk.	190: 34: —
Kurhus-medel, $\frac{1}{3}$ af Mantalspenningarne	619: 24: —
Djekne-pengar af 557 Jordbrukare -Matlag à 1 sk. 6 r:st.	34: 39: —
<hr/>	
Transport	2,400: 46: —

Transport	2,400: 46:—
Krigsmanshus-afgift af Løner och Fastighets-köp, per medium	362: 38:—
Riddarhus-afgift af 12 Adels- män, à 1 R:dr	12: — —
Sterbhus-procent eller Ju- stitiæ-medel	36: 11: 1.
Riksdagsmans-arfvode af 430 mantal, à 1: 32	716: 32:—
	<hr/>
Summa	3,528: 31: 1.

2:o För Strömsholms Fögderi har, i afseende på extra och ovissa onera, hvilka äro underkastade mycken variation, Hemmans-åboernes egna uppgifter väl tagits till rättelse, der de kunnat erhållas med någon tillförlitlighet; men eljest är calculen uppgjord efter trolighet och approximation till ett medium. Knecktehället är här ansett till 90 R:dr Banco af Roten, och derefter utsatt för Fögderiets 160 Rotar, samt för de vacante 6 Rotar à 60 R:dr hvardera, tillsammans 14,220 R:dr på följande beräknings-grund.

Efter Kneckte-Contractet består och har en Soldat kostat att underhålla efter sista 5 årens Markegångs-medium:

4 Tunnor Spannmål, à 6 R:dr 26 sk. $7\frac{1}{3}$ T:a	B:co R:dr 26: 10: 5.
	<hr/>
	Transport 26: 10: 5,

	Transport	26: 10: 5.
1½ vinterlass Hö, à 12 R:dr 17		
sk. 4¾ r:st	18: 26: 1.	
80 L# eller 40 kärftar Halm,		
à 8 sk. 9¾ r:st. Kärften . .	7: 16: —	
3 stafum Ved, à 2 R:dr 12 sk.	6: 36: —	
Årlig Lön	1: 32: —	
Kål- och Potates-land, af årligt		
värde	1: 17: 6.	
Bonings-husens byggnad och		
årliga underhåll, husen cal-		
culerade på 60 års bestånd,		
per år	4: — —	
Årlig Mötes-passevolance-afgift	8: — —	
Dito Beklädnads-medel . . .	4: 28: —	
Städsel och Lego-vilkoren, 60		
R:dr Banco, delade på 20 års		
tjenstetid, årligen	3: — —	
Årligt bete för en Ko, 2 Får	5: — —	
Ris och nederfall till vidare		
bränsel	2: — —	
Häst till Qvarn- och Skogs-resor	1: 26: —	
	<hr/>	
	Summa B:co R:dr 90: — —	

Väg- och Brobyggnad är sålunda cal-
culerad på ett mantal. Om våren till lag-
ning och hösten till ordentlig grus-fyllning.

12 Dränge-dagsverken à 16 sk. B:co	4: —
6 Öke dito	4: —
20 Mans-dagsverken för vintern	6: 32.
Brolagning och Brobyggnad . .	1: 16.
	<hr/>
	Summa B:co R:dr 16: —

För all skjuts-frihet betala några Hemmans-egare, som borrtlegt deras skjuts-skyldighet, 15 till 16 R:dr 32 sk. Banco för mantalet, och beräkningsgrunden antages vara:

24 Hästar till Håll, à 16 sk. R:dr	8: —
4 till Kungs-skjuts	1: 16.
12 till Fång-skjuts	4: —
8 till Krono-skjuts	2: 32.
	<hr/>
Summa B:co R:dr	16: —

Under titeln: Diverse Onera begripes och anses för mantal årligen:

Kyrkobyggnad	— 36.
Fattigstugu dito	— 6.
Socken-Magazins dito	— 6.
Socken-stugu dito	— 6.
Brofogden	— 1.
Prestgårds-byggnad	2: 24.
Brandstods-medel	2: —
Tingshus-byggnads- och Repara-	
tions-medel	— 14.
Hållstalls dito	— 3.
	<hr/>
Summa B:co R:dr	6. —

3:o För *Westerås södra Fögderi* upp- tagas i Tabellen Hemmans-Onera, på sätt de utgå, nemligen:

Personal-afgifterna och de taxerade medlen genom utdrag ur Mantals- och

Taxerings-Längden, ständiga räntorna efter Jordeboken och 10:de-Längderna, med förvandling efter de senast förflutna fem årens Markegångar, samt indelta Kneckthållet, med jemförelse af hvad i vacance-afgift betalas och hvad en Soldat i underhåll och beklädnad kan kosta.

Kneckte-hållet är vanligen så indeladt, att de flesta Rusthåll bestå af 1 Hemman och någon gång af $1\frac{1}{2}$, ja äfven, fast sällan, af 2 mantal; men deremot består vanligen en Soldat-rote af 2 hela Jordeboksmantal.

Pastorernas, Capellanernas och Kyrko-Betjeningens aflöning är upptagen efter en hvars till Taxerings-Comiteerna inlemnade och granskade uppgifter, hvilka grunda sig dels på Conventioner och dels på tillfälliga öfverenskommelser med Församlingarne. Fattig-försörjningen utgår vauligen efter hemmantalet, och är beräknad till 1 R:dr 40 sk. per hemman.

Skjutsnings-besväret är ett för Landtmannen tryckande onus, i synnerhet för detta Fögderi, som är beläget invid en af de större landsvägar i Riket, hvarest en mängd Resande framfara och hvarest mycken Krono-skjuts måste fortskaffas. Efter verkställd calcul uppgår detta besvär till 20 R:dr på hemmanet.

Väghållnings-kostnaden är svår att bestämma, isynnerhet som den beror på mindre eller större snöfall under vinter-månaderna; men, efter uppgjord beräkning, kan den ungefärligen antagas till $16\frac{2}{3}$ R:dr per hemman.

Diverse utgifter. Bland dessa räknas Kyrko-, Prestgårds- och Tingshus-byggnader m. m., och äro i Tabellen upptagne till $3\frac{1}{3}$ R:dr på hemmanet.

4:o För *Westerås norra Fögderi* har afgiften för Kyrko- och Prestgårds-byggnad påförts hemman allt efter som sådan byggnad olika förefallit i olika Socknar.

Tingshus-byggnad har här icke förevarit.

Inqvarteringen har blifvit ansedd ersatt genom den derföre erhållna betalning efter Markegångs-Taxan. Jagt-Cassæ-medlen utgå med 12 sk. på hemmanet till Jagt-redskapens underhåll. Krono-Brefbäringen har ansetts motsvara Kungs-, Krono- och Hållskjuts-skyldigheten, hvarifrån Brefbärrare-hemman i stället äro befriade; hvad i denna column ej något derföre beräknats, såsom förut upptaget i Skjuts-columnen.

Kostnad för Rustning och Roterung,

sålunda att Kneckte-hållet för ett Rote-nummer är beräknadt till:

Lönen	1: 32: —
Torpets årliga underhåll	4: — —
4 Tunnor Spannmål, à 6: 26: 7. 26: 10: 4.	
3 sommarlass Hö, à 6: 8: 4. 18: 25: —	
40 kärfvar Halm, à 9 sk.	7: 24: —
3 stafrum Ved, à 2: 17: 4.	7: 4: —
Stugu-plats, Täppa och Mulbete	6: 26: 8.
Passevolance-afgift	8: — —
$\frac{1}{8}$ bidrag till Munderingen	4: 24: —
	<hr/>
	S:gr 84: 2. —

samt Rustningen för ett Rusthålls numer:

Löne-vilkor, Stugu-plats och Mulbete, liksom för Rotarne	65: 42: —
Legan, fördelad på 10 år	3: 16: —
Mötes- och Tross-passevolance	11: 8: —
Torpets årliga underhåll	4: — —
Munderings-bidrag	13: 16: —
Häst-vacance, $7\frac{1}{2}$ tunnor Spannmål, à 6: 26: 7	49: 2: —
	<hr/>
	S:gr 146: 36: —

som ersättes Rusthållarne ej allenast genom Roterings-friheten, utan ock i Stomarne och Augmenten, hvilkas Jordeboks- och Hemmantals-räntor i Westerås norra Fögderi uppgå till 4,447 R:dr 38 sk. 1 r:st. Banco.

Af oroterade Hemman finnas blott $17\frac{7}{8}$ mantal, som vid 1826 års Extra Roterings-jemkning ordinarie Roterung åsattes.

Hittills hafva dessa Hemman i Roterings-frihet betalt 22 R:dr 24 sk. Banco.

Beräkningen af Clerecie-Statens underhåll är grundad på infordrade Conventi-
oner, jemförde med de till årliga Bevillnings-Taxeringarne gjorda uppgifter och förvandling i penningar efter medium af 5 års markegång och gångbara priser.

Fattig-försörjningen likaså efter medium af 5 års markegång af de årliga tillskott, som på olika sätt i Församlingarne utgå.

Skjutsen är upptagen till det belopp som för frihet derifrån i allmänhet betalas till dem, som sådan för andra sig åtaga, eller 24 R:dr Banco för Hemmanet. De Hemman, som enligt sin natur hafva mindre skjuts-skyldighet i fredstid mot andra, äro likväl endast upptagne till 20 Riksdaler.

Väghållningen, med antagande att der-
vid minst åtgår 80 lass grus per Hemman om året, hvartill kommer väg- och bro-lagning, snöskottning och plöjning, är upptagen till 20 R:dr Banco.

Diverse Onera och Allmänna Besvär förhålla sig högst olika, som af denna uppsats inhemtas:

		Kyrko- och Prestgårds- byggnad.	Jagt-tygs underhåll.	Curhus- medel.	Djekne- penningar.	Riksdagsmans- pengar och Brandstods- medel.	Summa Banco.
		R:dr sk. r.	R:dr sk. r.	R:dr sk. r.	R:dr sk. r.	R:dr sk. r.	R:dr sk. r.
Hubbo	Socken	— — -	— 2: -	— 4: -	— 1: 6.	6: 32: -	6: 39: 6.
Tillberga	dito	3: 24. -	— 2: -	— 4: -	— 1: 6.	6: 32: -	10: 15: 6.
Skerikes	dito	— — -	— 2: -	— 4: -	— 1: 6.	13: 16: -	13: 26: 6.
Skultuna	dito	8: 32. -	— 2: -	— 4: -	— 1: 6.	13: 16: -	22: 7: 6.
Romfartuna	dito	— — -	— 2: -	— 4: -	— 1: 6.	13: 16: -	13: 23: 6.
Harackers	dito	— — -	— 2: -	— 4: -	— 1: 6.	13: 16: -	13: 23: 6.
Fleckebo	dito	— — -	— 2: -	— 4: -	— 1: 6.	13: 16: -	13: 23: 6.
St. Ilians	dito	5: — -	— 2: -	— 4: -	— 1: 6.	13: 16: -	18: 23: 6.

5:o För *Wäsby Fögderi*. Vid uträkningen af kostnaderna för Rustning och Rotering hafva de till Grenadierer och Soldater af hvarje Rust-

och Rothållare årligen utgående persedlar och öfriga bidrag tagits till grund och i penningar blifvit táxerade, äfvensom under rustnings-kostnaden blifvit upptagen jemlikt Kongl. Maj:ts Nådiga Bref den 17 April detta år, häst-vacance-spannmålen, $7\frac{1}{2}$ tunna Spannmål af hvarje Rusthålls-stam, enligt medium af 5 års markegångspriser, hvadan beloppet för hvarje Rusthålls-stam, som tillsammans utgöra 91, uppgått till 150 R:dr, och för hvarje roteradt mantal, hvaraf i allmänhet, med få undantag, 2:ne utgöra en Rote, till 44 R:dr.

Räntorna, som tillhöra Rustnings-stammarna, äfvensom Augments-hemmans-räntor, uppgå i Fögderiet, enligt Härads-Skrifvarens uppgift på sätt Tabellen jemväl utvisar, de förre till 2,050 R:dr 12 sk., de senare till 2,089 R:dr 19 sk.

Inom Fögderiet finnas $6\frac{5}{12\frac{5}{8}}$ mantal, som betala Kneckte-Rotefrihets-avgift med 72 R:dr 22 sk. 6 r:st.

Afgifterna till Clereci-Staten äro beräknade, nemligen till Pastor mellan 20 och 25, till Comminister 4, till Kyrko-Betjeningen 3, till Fattig-försörjningen emellan $2\frac{1}{2}$ à 3 R:dr Banco på hvarje helt Hemman.

Skjutsnings-skyldigheten är beräknad till

till 15 R:dr på hvarje helt Fräse och 18 R:dr på hvarje annat skjutsskyldigt hemman.

Väghållnings-kostnaden är upptagen till 13 R:dr 16 sk. Banco i allmänhet, samt till 16 R:dr för $5\frac{1}{4}$ mantal Rå- och Rörshemman, i anseende till de senares större aflägsenhet från Sandgrufvor.

Diverse onera utom Curhus-medel, som äro uti serskild column i Tabellen upptagne, sedan de samma ej kunna beräknas hemmansvis, äro uppskattade till omkring 2 R:dr Banco på hvarje hemman.

6:o För Sahlbergs Fögderi grundar sig beräkningen af Brännvins-afgiften, Bevillningen och de ständige Räntorne på Jordeboken, Taxerings-längderne och Räkenskapen.

Kostnaden för Rustnings-besväret är calculerad på $123\frac{1}{3}$ R:dr årligen för hvarje Grenadier med afseende på den vacance-afgift, som med 75 R:dr erlägges, samt Hästvacancen $7\frac{1}{2}$ T:a Spannemål varande för vissa Rusthåll, kostnaden större och mindre, efter uppgifne mer och mindre fördelaktiga Contracter med Grenadiererne.

Soldathållet är för hvarje Rote calculerat på netto 70 R:dr Banco årligen med

grund af vacance-afgiften och uppgifne Con-
tracter med hvarje Soldat.

Skjutskostnad. Hållskjutsen, vanligen
14 hästar å hemmanet à 24 sk. 7: — —
Krono- dito under fredstider, ringa, 1: — —

Summa R:dr 8: — —

Vägbyggnad efter serskildta calculer,
Hemmanens längre afstånd från vägarne,
jordmånens beskaffenhet och tillgång på grus,
så att detta besvär uppgifves variera, med
Snöplöjning och Skottning, ifrån 16 ända
till 48 R:dr på Hemmanet.

Diverse onera och serskildta besvär,
caculerade Sockne- och Hemmans-vis varie-
rar emellan 10 och 11 R:dr, sålunda;

Publique Byggnader	- - - -	4: — —
Premier för Odjur	- - - -	2: — —
Jagt-Cassæ-medel	- - - -	— 2: —
Curhus-medel	- - - -	1: — —
Inqvartering	- - - -	1: 4: —
Brandstods	- - - -	1: 16: —
Stamboks-medel	- - - -	— 12: —
Profossens Lön	- - - -	— 6: —
Fångvakts-medel	- - - -	— 2: —
Tingshyra	- - - -	— 8: —
Debet-Sedels-lösen	- - - -	— 9: —

Summa R:dr 10: 11. —

Fattig-försörjningen: alldeles olika i Socknarne, hvarest på somliga ställen sammanskott sker i Säd och Penningar, och på andra, vanföre personer, och fattige barn, kringgå och födas, by- och rotevis, så att ingen tunga är osäkrare att bestämma. Den utgör dock i det minsta 5 R:dr Banco på Hemmanet om året.

7:o För Bergslags-Fögderiet är årliga kostnaden för Soldatens underhåll, på de grunder i förra Fem-års-Berättelsen upplages, beräknad dock med iakttagande af Markegångs-prisens olikhet.

I öfrigt är, vid grunderne af Statsbidragens beräkning, i detta Fögderi att anmärka följande:

Håll-, Reserv- och Krono-skjuts samt andra deremot svarande onera såsom bref-föring och fång-skjuts utgöres af hvarje Hemman med 36 hästar om året; således 36 Ökedagsverken à 40 sk. Banco, gör ett belopp af 30 R:dr samma mynt. Denna skyldighet, ehuru sällan betydlig Krono-skjuts inträffar, anses, i och för det hinder, som derigenom förorsakas i ortens egentliga rörelse, Kohlning och Bergsbruk, såsom den mäst tryckande. Den ersättning, som genom skjutslegan åtnjutes, kan icke beräknas högre än till $\frac{1}{3}$:del motsvarande besväret, skjutsnings-skyldigheten för hvarje

Hemman, uppgår sålunda till 20 R:dr B:co, som inom Fernebo Socken, fördeladt efter öretal, är utfördt i Tabellen.

Vägars och Broars underhållande är, i förhållande till öfriga Fögderier, icke här mera betungande.

Under utförde *Diverse Onera* innefattas:

Tingshus- och Prestgårds-byggnad	1: 32.
Brandstod	2: 24.
	<hr/>
	S:ma 4: 8.

utgörande ungefärliga beloppet af hvarje Hemman, efter ett medium af de fem sista åren.

Hvartill kommer Jagt-cassæ-medel 2 sk. och Curhus-afgift 3 sk. af hvarje Mantals-skrifven person.

Rotefrihets-afgiften för hela Länet utgjorde, efter 1826 års räkenskaper, 362 R:dr 22 sk. 6 r:st. Banco.

Postgårdar äro i detta Län tillsammans tolf, utgörande 13 mantal.

Gästgifverierne äro 33 på Landet och ett i hvardera af de fyra städerna, tillsammans Trettiosju till antalet.

§ 5.

Politi.

Några andra anstalter till ordningens och sedlighetens bibehållande, än hvad Författningarne i allmänhet stadga, torde föga vara af nöden, om Författningarne rätt handhafvas, om Presterskapet och Krono-Betjeningen med nit uppfylla sina pligter. Också finnas här i Länet icke några serskilta anstalter i denna väg, så vida man icke vill räkna de i vissa Socknar införda By-ordningar och fastställda Socckenstämмо-Beslut i åtskilliga ordningsmål, hvilka mycket verka till ordning och skick. Att ingå uti någon detalj härom, torde dock icke vara lämpligt för en allmän åsigt af ämnet.

Skolor. Utom de i Städerna, finnas inom detta Län:

Uti *Kungsöhrs Fögderi*: 3:ne, anlagda på enskild bekostnad.

I *Strömsholms Fögderi*: 2:ne, på allmän bekostnad.

I *Westerås norra Fögderi*: 2:ne af enskildte inrättade och deribland en med mycken kostnad, i Hubbo anlagd af Herr Directeuren och Riddaren *Norberg* i Götheborg, af kärlek till hans födelsebygd.

I *Bergslags-Fögderiet* 2:ne, deribland en på *Skinnskattebergs Bruks* bekostnad.

I *Westerås södra Fögderi* har *Härads-Domaren Eric Norberg*, sedan siste Fem-års-Berättelsen, stiftat en fond af 2000 R:dr Banco, till *Scholæ-undervisningens* befordran, deraf dock hälften tillfaller *Svedvi Församling* i *Strömsholms Fögderi*.

I *Sahlbergs Fögderi* en på enskild bekostnad, samt dessutom smärre *Scholor* i åtskilliga *Socknar*. Då man härtill lägger *Städernas Scholor*, synes att antalet af *Scholor* i *Länet* är betydligt och tillräckligt; men deras verkan på det unga slägtets uppfostran beror dock mindre af antalet än af beskaffenheten och *Lärarnes* skicklighet. Någon förbättrad läro-metod är icke införd, utom i *Städernas Scholor*, hvarom handlas under rubriken *Städer*.

Stöjd-Skolor saknas alldeles.

Helsovården är i godt och förbättradt skick. Här i *Länet* finnes ett stort och tillräckligt antal *Läkare* stationerade, dels i alla *Städerna*, dels ock på *Landsbygden*. — *Länets Lazarätt* och *Curhus* har fått en rymligare och mera ändamålsenlig local, genom det *Lazarets-Directionen* för medel, samlade af *Länets* innevånare, inköpt en nybyggd gård i *Westerås* år 1826. Un-

der-Läkare är nyligen vid Lazarettet anställd, och Provincial-Läkaren kommer att hafva den egentliga sjukvården. Sundhets-Comitéer äro i Socknarne upprättade. Deras verkan beror dock hufvudsakligen på Pastorerna. Vaccinationen är öfverallt i gång. Djur-Läkare finnas i detta Län 2:ne, hvaraf en på Statens bekostnad.

Fattig-försörjningen är nästan i alla Socknar reglerad genom träffade öfverenskommelser och Sockenstämmo-Beslut. Flere enskilda donationer understödja den. Deribland förtjenar af lidne Brukspatronen *Anders Hebbes* testamentariska disposition af icke mindre än 13,000 R:dr Banco, till förmån för fattiga i Bergslags-Fögderiet, det första rummet. Denna donation har tillkommit sedan sista Femårs-Berättelsen, äfvenså en testamentarisk disposition af 1000 R:dr Banco, till förmon för fattiga barn inom Kohlbäcks Socken. Af äldre donationer förtjena de i Öster-Wähla Socken samlade fonder och såkallade Fattig-Magaziner att serskilt nämnas. De äro nu underkastade en ny organisation, i sammanhang med väckt fråga om Socken-Magazinet. Vid detta ämne torde böra tilläggas, att, enligt här i Länet vedertagen praxis, husrum åt af lidne Soldaters och Grenadierers Eukor och Barn, derest de

sakna annan utväg dertill, vanligen består af Roten och Rusthållet.

Gästgifvare-Ordningar äro de som stadgas i allmänna Författningar och Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes påbud, tryckt infördt i Dagböckerna. Sedan sista Femårs-Berättelsen hafva Lisjö och Strömsholms Gästgifverier, såsom dels mindre behöfliga dels alltför betungande för de skjutsskyldige, blifvit indragne, hvilket verkat till de skjutsandes lättnad, utan att de resande haft skäl till klagan öfver minskad beqvämlighet. Skjuts-entreprenader hafva icke, oaktadt Läne-Styrelsens bemödanden, lyckats.

Ibland nya, sedan sista Femårs-Berättelsen vidtagna, anstalter till odjurs utrotande, äro de i Strömsholms och Kungshörs Fögderier träffade och af Eders Kongl. Maj:ti i nåder fastställda öfverenskommelser om præmier för odjurs dödande utan skallgång. Denna anstalt har isynnerhet visat god verkan i Kungshörs Fögderi. Under de första 2:ne åren denna Convention der varit gällande, eller 1825 och 1826, hafva i detta Fögderi blifvit dödade 12 Vargar, 5 Varglo och 44 Räfvar; ett antal, som genom de näst föregående 30 åren alla skallgångar icke kunnat fällas; och årliga præmie-beloppet har likväl icke utgjort mera än $\frac{1}{2}$ mot årliga skallgångs-kostnaden. Det-

ta förhållande synes förtjena så mycket mera uppmärksamhet, som skallgångar ofta äro tillfällen för oordningar och utsväfningar.

Privilegerade Krogar på Landet, utom Gästgifverierna, finnas endast utmed allmänna landsvägarne, vid Allmogens vanliga och nödiga hviloställen. Deras antal är 13.

Socken-Magaziner äro inrättade nästan i alla Socknar, med fonder som stiga uti en summa af 10 till 12,000 tunnor Spannmål. Dessa Magaziner äro en borgen därför att tillgång på utsäde icke kommer att i Westmanland saknas.

Genom inflytande räntor bidraga dessa Magaziner i flera Socknar till understöd åt de fattiga. På detta sätt blifver ett sådant understöd mindre betungande, än om det skulle directe utgå af de mindre hemmansdelar och lägenheter, hvilkas innehafvare, understundom lika litet omtänksamma och ordentliga, som föga bemedlade, ofta, då fattigförsörjnings-bidraget dem borde afordras, sjelfve skulle vara i saknad af födoämnen; sedan de, på de tider, då säden och matvaror äro i vanpris, till städernas Handlande försållt sina hemmans-producter, och derigenom satt sig i nödvändighet att om våren och sommaren, då spann-

måls-prisen stigit, betala 50 procent mera för Spannmålen på credit, än hvad de sjelfve om hösten contant erhållit.

I anseende till denna hos många befintliga brist på klok hushållning, äro Lån utur Socken-Magazinerna, oaktadt den stadgade dryga räntan ifrån 2 till och med 5 kappar på tunnan, eftersökte och mera förmonlige än den ofvan anmärkta andra utvägen, att borga Spannmål, isynnerhet som den kostnad, hvilken en oordentlig borgenär, genom föranledd Lagsökning, ådrager sig, ofta fördubblar priset på de borgade varorna, emot hvad han sjelf bekommit.

I sammanhang härmed torde böra nämnas, att Länets Hushållnings-Sällskap, ifrån Finland, med Eders Kongl. Maj:ts nådiga tillstånd, införskrifvit 500 tunnor Wasa-Råg till utsäde.

Sparbanker äro 2:ne, nemligen i Westerås och Sahla. Den förra, inrättad år 1826, stiger nu till en fond af 5000 R:dr Banco. Primitiva tillskottet utgjorde 800 Riksdaler.

Sparbanken i Sahla är så nyligen påbörjad, att den ännu icke hunnit till någon stadga; dock är genom Länets Hushållnings-Sällskap och enskildte personers frikostighet, ett betydligt tillskott för denna Sparbank redan samladt.

§. 6.

*Städernas antal är förut
uppgifvet.*

*Westerås Bergs- och Uppstad, upp-
förd i 2:dra Classen bland Städerna, grän-
sar på dess södra sida till Mälaren. Hus
och Tomter utgöra enligt Tabellen, 421,
deraf äro bebyggda 350 och obebyggde 71,
som nyttjas till planteringar. Dessa 421
hustomter, på hvilka fördeltes Stadens ut-
mark, som de senare åren till en mindre
del uppodlats, äro dels större och dels
mindre, samt uppkomma till berörde hö-
gre antal genom fördelning af $221\frac{1}{2}$ såkal-
lade tomter, hvartill Staden inom dess sta-
quet är lagd och indelad, för att derefter
ega grund till ett jemt utgörande af præ-
stationer.*

Staden idkar med vanliga Stadsman-
naringar, och deribland till obetydligare
tillverkningar, inskränkta Tobaks- och Kort-
Fabriker, samt ett Boktryckeri, äfven sjö-
fart till Stockholm och kring Mälaren be-
lägna orter, med Jern från ofvanföre va-
rande Bergslagen, samt återförande ifrån
Stockholm af de varor, Specerier, Salt och
torr Fisk m. m., som för både orten och
Bergslagen äro oumgänglige. Dess handel
utgöres af dessa varor, och serdeles med
Spannmål från detta samt Uplands och Sö-

dermanlands Län, äfvensom Jern från Bergslagen, till hvilka Spannmålen jemte andra varor afsättas; och utgör detta således egentliga Handels-communicationen för Staden. Stadens folknummer består för närvarande och enligt senast hållne mantals-skrifning af 3,329 personer, hvaraf äro mankön 1,442 och af dem skattskrifne 947, öfveråriga och utur mantal 57, och minderåriga 495, samt af qvinnkön skattskrifne 1238, öfveråriga och utur mantal 183, och minderåriga 466, eller tillhopa 1887 personer qvinnkön.

Handel och handtverkerier synas vara i samma förhållande som förr, och de senares idkare i allmänhet utan någon egentlig förmögenhet, härledande sig ifrån större antal öfver egentliga behofvet, jemte det att dessas arbetsförtjenst, delas utaf åtskillige såsom af lång-gevaldigerne med flere, hvilka de senare åren fått tillåtelse till idkande af handtverk på enahanda sätt, som afskedade Soldater.

Hjelpig tillgång på dagsverken eger Staden, genom så kalladt försvarsfolk, antagne Timmermän, Brandvakt, Ringare och dylika; vanlig betalning för mans-dagsverken har varit 32 sk. Banco och fortfar ännu, oaktadt det ovanliga låga sädespriset. Afsättnings-tillfällen, som genom Staden befordras af omkringvarande landets pro-

ducter hafva ett onekligt och väsendtligt inflytande på culturen, och ibland Stadens Näringar må äfven nämnas den betydliga Kornmältning som härstädes åstadkommes, hvarigenom förr varande behof af utländskt Malt alldeles upphört. Till fördel för Staden har den egt uteslutande rätt af Jernskeppning, hvori nu mera den inskränkning egt rum, att så väl fremmande med sina fartyg må genom Södertelje Canal till andra Orter utom Stockholm, Jernskeppning härifrån ombesörja, som ock att Bruks-egare sjelfve med egne Fartyg föra Jern till Stockholm, samt att med 1841 års slut Stadens i öfrigt egande uteslutande skeppningsrätt-alldeles upphörer. Stadens jord, utom dess staqvät, som till en del är stembunden samt af bättre och sämre jordmån, besädes i allmänhet till $\frac{2}{3}$:delar och ligger till $\frac{1}{3}$:del hvarje år i träde, samt är icke synnerligen användbar till annat än Sädes- och Foder-production med nu mera nästan upphördt Circulations-bruk, och ehuru den skötes med omsorg är afkastningen visst icke tillräcklig för Stadens behof. Sädes-sorterne äro Råg, Korn och Blandsäd, obetydligt Hvete och än mindre Ärtor samt Hafra endast då Ängsmark plöjes.

Odlingen af salu-växter å Stadens obebbyggde Tomter eller planteringsland utgöres af Potates, Kål och andra Jordfrukter, deribland äfven Gurkor, men Tobaks-

planteringen har mycket aftaget för de ned-satta prisen å denna vara.

Undervis-ningsanstalter härstädes bestå uti Stiftets härvarande Gymnasium och Tri-vial-Schola, samt en detta år inrättad och öppnad Lancaster-Schola, förutan det att en Pedagogie äfven finnes. Allmän sjuk-vård, ingen annan än Länets Lazarett och Curhus, och betjenas Staden af behöfligt antal Läkare. Fattig-försörjningen uppe-hålles utan att stå i sammanhang med nå- gon inrättning af serskildt arbetshus, lik- väl lemnas af Fattig-Försörjnings-Förvalt-ningen tillfällen till förtjenst af spånad för den delen af de fattigare ibland Stadens qvinnfolk, hvilkas krafter och förmåga icke medgifva annan sysselsättning. Genom Stadens Invånares bidrag, som märkligen understödjes af den stiftning som af en afliden Borgare här i Staden, Hanlanden och Brukspatronen *Schenström* på 1770. talet blifvit gjord, underhålles och uppfostras ett större antal minderåriga fattiga barn hos välkände personer, serdeles på landet till den ålder att de kunna genom syssel-sättning med nyttiga slöjder sig sjelfve för-sörja. Till skjutsnings ombesörjande är Staden försedd med Gästgifvaregård, som uppehålles med ett visst antal hållhästar från landet omkring, och hvad deröfver erfordras eller så kallad reserve-skjuts ombesörjes af Stadens *Borgerskap*.

Police- befattningen besörjes af en särskild tillförordnad bland Rådmännen, med biträde af Stadens betjente samt tillsatte ordningsmän, som tillse att ordning bibehållas bland Stadens invånare, vid hvilkas sedlighet något skäligen icke kan vara att påminna.

Vid härvarande Fabriker och Näringar sysselsättes efter beräkning af ett medium de sista fem åren såsom uti Tobaks-Fabriken 16 à 17 personer med tillverkning af omkring 9,500 R:dr värde, Kort-Fabriken 2 personer med tillverkning för 350 R:dr, Urmakerier med 9 personer och arbetsförtjenst circa 550 R:dr, Spegelfabrik funnits endast ett år med trenne personer och tillverkning för omkring 300 R:dr, Färgerier med 10 personer och arbetsförtjenst 650 R:dr. Gålbjutare och Snörmakare en person hvardera med ungefärligen 100 R:dr förtjenst. Antalet af tillätne Vårds- hus och Krognäringsidkare utgör för det närvarande, utom Stadens Källare och Gästgifveriet 35 st.

Stadens donerade inkomster, anslagne så väl till dess styrelses, öfrige tjenstemäns och betjenings aflönande till ett antal af icke mindre än 31 personer som publice byggnader med flere utgifter, bestå af Vågpenningar för Bergslags-Effecter, Bro- Hamn- och Mätare- samt Victualie- vågpenningar med mera, och hafva under de fem sista åren från förra Berättelsen eller ifrån och

med 1822 utgjort ett medium af 4,417 R:dr 37 sk. 7 r. Banco.

I anseende till Tabellen och deruti gjorde uträkningar nämnes till upplysning vid Clereciets underhåll, sedan St. Ilians Socken är införlifvad med Stads-Församlingen, att samma underhåll endast är beräknadt efter det som af Staden åtnjutes, och således ej eller upptager den Domproste-Embetet från landet tillagde kronotionde, hvilken dock lærer härröra derifrån att Domprosten tillika är Consistorii vice Ordförande.

Kostnaden för väghållningen skulle vid första påseendet kunna förefalla öfverdrifven, men vid närmare efterseende förreter sig ett motsatt förhållande, då den landsväg, som Staden åligger att underhålla, utgör 4810 famnar, till hvars årliga grusning på de flesta ställen erfordras 2 à 3 lass på famnen, men på andra ställen, der localen är mera gynnande, något mindre; och enär vanliga priset på ett lass grus, i anseende till den aflägsna tillgången på något sådant, som till detta ändamål är tjenligt, utgör 16 sk. Banco, så visar det sig, att den i Tabellen upptagna summa är ganska lågt beräknad.

Diverse onera, 3,173 R:dr 16 sk., utgöres hufvudsakligen af följande utgifter, nemligen

nemligen Curhus-medel, Djekne-penningar, Prestgårds- och Brobyggnads-medel, Brand-Cassæ-afgift, Lyckthållnings-kostnad, Barnmorske-lön, Salu-Accis och Boskaps-penningar, med flera förefallande extra behof.

Arboga Sjö- och Uppstad. Dess läge är i förra Femårs-Berättelsen upptaget; den deruti omnämnda olägenhet af Åens grundning fortfar ännu, och är det för den lilla sjöfarten derstädes, förut alltför tyngd af dryga borgerliga Onera och andra utgifter med Åens ruskning, pålning och Duc d'albers samt loss-pråmars hållande, omöjligt att bestå kostnad för farvattnets uppmuddring ifrån Asphällen till Jernvägen; hvilken kostnad säkert uppgår till flera tusende Riksdaler, men hvilken, om den på varorna taxerades, småningom torde kunna, åtminstone till en stor del, ersättas.

Åbyggnaderna i Staden äro nästan alla af träd. Flera hus hafva på dessa senare fem åren blifvit nybyggda, och flera gamla betydligt reparerade.

Stadens folkmängd har, genom odlingar och utflyttningar på den å gårdarne fördelade utmark, de senare fem åren årligen ökats, så att den, efter 1826 års

Kongl. Maj:ts Befallningsh. 5.års-Berätt. 1828.

Mantals-skrifning, var 1,125 mantals-skrifne, deraf 495 Männer samt 630 Qvinnor, dessutom 126 befriade för ålder och fattigdom och 500 minderåriga, och utgör hela folkmängden således 1,751 personer.

Innevånarnes sedlighet och goda sinnesstämning fortfara. Krogar och Källare äro föga besökta af Borgerskapet, med undantag af några få, till den grad begifne på starka drycker, att de icke kunna förmå arbeta, utan äro en börda för samhället, ja till och med farliga. Brottmålen äro sällsynta.

Stadens hufvud-näringsflång fortfara att vara såsom sista Berättelsen upptager sjöfart, handel, handtverkerier, Factorie-rörelse för Bergslagerne samt till någon del Jordbruk. Handels-rörelsen torde kunna sägas hafva under de senaste fem år något tilltagit genom en ökad tillförsel af alla slags Landtmanua-varor, samt de handlandes härstädes arbetsamhet och goda principer att sälja varorne med mindre förtjenst för att vinna en hastigare omsättning. De goda Spannmåls-prisen hafva äfven något lättat bergningen för Handverkare, men i allmänhet tryckes Borgerskapet, som är alltför ringa till antalet, af de uti sista Berättelsen anförde pålagor, nemligen: ett kostsam samt Båtsmanshåll af ej mindre än sexton ordinarie Båtsmän, hvars förminskande Sta-

den vid flere Riksdagar sökt, och derom undersökning och jemkning emellan Städerna väl är beslutad men aldrig blifvit verkställd. Den stora summa af extra utgifter, som Tabellen utvisar, och som, oaktadt den strängaste hushållning och årlig redovisning, under Borgerskapets egen disposition och förvaltning snarare ökas än minskas; hvar till kommer de för denna Stad, i anseende till dess läge ofta påkommande stora Inqvarteringar, hvilkas tyngd lättligen kan bedömas deraf, att då Kongl. Maj:t år 1826 Nådigt tillät att de tågande Troupperne skulle under entreprenade på Kronans bekostnad få förplägas, kostnaden derföre uppgick till nära dubbelt emot markegången; oberäknadt Stadens kostnad med en dyr lägerhalm, ved, samt många hindrade förspilda dagsverken.

Jordbruket är i samma förhållande som 1822 års Berättelse upptager, endast flere nya Torp hafva å Stadens utmark blifvit anlagda. Jorden skötes väl och är derigenom bördig, men genom en stark tione, andel i Båtsmans-hållet, Fattig-försörjningen, underhåll af Stadens broar, och de nära en och en half mil långa Landsvägarne, samt kostsamma hägnader, så betungadt med onera och afgifter, att intet hemman på Landet, i sitt förhållande till arealen, drager större tyngd. Ibland de pålagor, hvares kostnad ökats är äfven Re-

serv-skjutsen, som slutligen icke kan præsteras af Borgerskapet, emedan genom ångfartygens concurrence härstädes på bestämde dagar understundom påfordras ofta 80 och många gånger öfver 120 hästar på en dag.

Fabriker finnas inga, endast det förr omförmäldte Stamp- och Valk-verk med föga förtjenst.

Binäringarne äro inga sedan den förr af den arbetande classens qvinnfolk begagnade bakning af sudna kringlor, till större delen alldeles upphört, och såsom farlig för Eldsvåda måst inskränkas under torra somrar och blåsväder.

De enda för Staden enskilt gällande prohibitiva Författningar och Privilegier af den 8:de Augusti 1819, och den 16:de December 1723, att med det härvarande Skute-Gille ensamme få utföra Bergslagens Jern-Effecter, hafva, genom Kongl. Maj:ts Nådiga Bref den 23 Januari 1827, blifvit såvida upphäfd, att, med vissa undantag, de endast till och med år 1841 få begagnas. Verkningarne deraf för Staden kunna ej ännu rönas.

Undervisnings-verket bestrides vid en Stads-Schola af en Rector och en Collega. Dessutom har här på Fattig-försörjningens bekostnad varit en såkallad Fattig-Schola

hvilken nu är förändrad till en Vexel-Undervisnings-Schola, och har Eder Kongl. Maj:t i Nåder täckts skänka Lön åt Läraren i denna och Westerås Vexel-Undervisnings-Schola.

Fattig-försörjningen bestrides till någon del med donerade, men betydligast genom årligen intaxerade medel, handhafves af en Direction utaf Pastor, Borgmästaren och flere Församlingens Ledamöter, hvilka lemna månadtliga understöd åt de behöfvande, drager försorg om fader- och moderlösa, fattiga Barn, underhåller ett serskildt fattighus för nio personer, som der njuta föda, vård och husrum, samt har tillsyn öfver Vexel-Undervisnings-Scholan och dess organisation, m. m.

Äfven fortfar härstädes det såkallade Ahllöfska Barnhuset under samma förvaltning, som förra Berättelsen derom förmäler.

De uti Tabellen för Arboga upptagna Extra onera äro nu ökade med 200 R:dr för Reservskjutsen, samt 200 R:dr för Kyrkan härstädes, som af allmänna medel icke eger hvarken vinsäd eller någon annan intrad än 60 R:dr Banco af Åker-skattsmedlen.

Arboga Stads inkomster, uträknade ef-

ter ett medium af de sist förflutna 5 åren hafva varit:

Vägmedel	R:dr	1652	11	5,
Förskotter		39	40	—
Tomt-ören		19	13	5,
Tionde-penning af utfördt arf		24	2	3.
Åker-skatt		20	—	—
Hyror		87	20	10,
Mätare-penningar		93	7	3,
Stånd-rums-penningar under marknaderne		223	35	7,
Bro- och Hamn-penningar		650	23	1,
Saköres-medel		14	14	1,
Extra Inkomster		211	—	10,
<hr/>				
Summa B;co R:dr		3035	24	9,

Köpings Sjö- och Uppstad är belägen $3\frac{3}{8}$ mil vester om Westerås, och $1\frac{3}{4}$ mil öster om Arboga, ligger således nära midt emellan dessa Städer,

En Å flyter genom staden ut i Mälaren, och är segelbar ifrån Köpings våg, dock mycket uppgrundad.

Uti Staden finnas 858 mantals-skrifne Invånare, ibland hvilka 354 män, och 504 qvinnor, dessutom 3 personer, hörande till gemenskapen vid Indelta Arméen, 21 männer och 90 qvinnor mantals-frie, såsom öfveråriga, och 378 minderåriga, hvaribland 210

mankön och 168 qvinnkön, utgörande för-
denskull hela Folkmängden 1350 personer.

Mot Invånarens sedlighet under de sist-
förflutna åren företer sig i allmänhet icke
någon serdeles anmärkning.

Handel och Handtverkerier. Den
förra icke liflig, äro väl de väsendtligaste
näringsarne, dock utgör befragtningen af
Bergslagens effecter till Stockholm i syn-
nerhet ett vilkor för Stadens bestånd. Si-
na förlag hemta de Handlande mest från
Stockholm, och afyttra dem både emot
contant betalning och på credit till Sta-
den, den omkringliggande Landsorten,
samt en del af Bergslagen. Någon serskild
Bergslags-Handlande, som vore i tillfälle
att förse Bergsmännen med erforderligt
förlag finnes här icke. Handtverkerierne
drifves med omsorg så vidt anledning ge-
nom erhållande arbeten förefinnes, dock ut-
märker sig isynnerhet härföre Chatullmakare-
Handtverket, deråt flere egnat sig, hvilka å-
stadkomma snygga och varaktiga arbeten, u-
tan att likväl på desamma ega en mot-
svarande afsättning.

Med Aderton privilegierade fartyg
verkställes befragtningen på Mälaren af
Bergslagens Bruks-effecter, och så länge
Staden är i åtnjutande af denna uteslutan-
de rättighet fortfar utan tvifvel äfven det

förmonliga inflytande som deraf redan i flere år visat sig genom en förökad lätthet för flere personer att vinna sin bergning, samt deraf följande tillökning uti Invånarnes antal, och bidrag till allmänna utskyldernas bestridande.

Stadens jord. Sedan åkerns otjenlighet till plantering af Lin, Hampa och Tobak numera skall blifvit genom anställda försök utrönt, besädes densamma endast med vanliga Spannmåls-slag, hvarjemte ängs-jorden odlas med Thimotei, Klöfver och vanligt Gräs.

Boskaps-skötseñ kan, i saknad af god och tillräcklig betes-mark samt foder-tillgång, icke idkas i vidsträcktare mån, än som för Invånarnes behof oundgängligen erfordras.

Skog finnes icke någon annan än en, Staden tillhörig, i Odensvi Socken belägen, allmänning om 187 tunnland, 17 kappland, hvilken, efter flere års strängare tillitande och undergången åverkan, ännu icke hunnit åter tillväxa.

Allmän Inrättning för Undervisning består af en Schola, dervid 1 Rector samt 1 Collega äro anställda, hvarförutan särskildt en af Staden lönad Pædagog med-

delar undervisning i stafning, skrifning, och de första grunderna till Christendoms-kunskap.

Fattig-försörjning. Årligen utdelas åt de fattige både Spannumål och Penningar, tillkomne genom anslagne Fonder och derjemte tvänne gånger i veckan serskildt understöd i husen. Dessutom finnes en byggnad om tvänne våningar, hvaraf den ena innefattar boningsrum för de fattiga och den andra är anbragt för sjukvården, som af Stads-Läkaren föranstaltas.

Fabriker och öfriga Näringar. En förr omnämnd Fabrik för tillverkning af Bomulls-strumpor finnes, der 4 Gesäller och lika många Västolar sysselsättes, hvarför utan tvänne Qvinnspersoner äfven biträda samt verkställa chemiska blekningen. År 1827 uppgick tillverknings-beloppet till 79 dussin diverse sorter Strumpor, i försäljnings-värde ansedde till 1030 R:dr Banco, och har arbetet varit fullkomligen godt, samt afsättning derå icke saknats. I öfrigt hafva de trenne Mästare, hvilka uti Färgare-handtverket finnas, begagnat en Gesäll och 3 Lärningar, samt deras sammanlagda arbets-förtjenst utgjort omkring 1,116 R:dr 32 sk. Banco. Åt en Urmakare har, under loppet af innevarande år, Burskap blifvit beviljad; dock kan, i anseende till den korrrta tid denna drifvit sin profession,

icke något bestämdt upplysas öfver hans arbets-förtjenst; men Schatullmakarne, uti hvilken profession fem Mästare finnas, hafva, med biträde af 2 Gesäller och 4 Lärningar, förfärdigat åtskilliga arbeten, till ett värde af 1556 R:dr 8 sk, Banco år 1827.

Binäringar finnas här inga.

Politi: Tillåtna Krogar i staden äro sju.

Några andra inkomster eger icke staden, än de vid Köpings och Strömsholms vågar utgående vågpenningar för utväget Stång- och Tackjern, Victualie-vågpenningarne, samt Hamn- och Bro-penningar 2643 R:dr 35 sk, 4 r:st. Banco.

Sahla Bergs- och Uppstad är belägen $3\frac{7}{8}$ mil ifrån Westerås, $4\frac{3}{8}$ mil från Enköping. Innefattar 160 hela Bergsmans- och 40 Nybyggare-tomter, grundar sitt bestånd förnämligast på Jord- och Bergsmans-bruk, och har fått sina privilegier den 15 April 1624, hvaraf inhemtas att dess anläggning skett till beqvämlighet för det derintill belägna Silfver-verket, hvilket blifvit år 1741 Sahla Bergslag under evärdligt arrende upplåtét.

Som Staden är i saknad af sjö-communication med andra orter och städer, består dess handel endast i varu-minute-

ring, som dock i sin mon är ovanligt fördelaktig i anseende till det härvarande Silfver-verket, dels ock till den Staden omgifvande Landsort, som härifrån köper en del af sina behof.

Spannmåls-handeln kan för Stadens egentliga behof icke blifva serdeles stor, emedan Staden eger så anseeligt åkerbruk, att afkastningen i det närmaste motsvarar eget behof; men under vintertiden sker betydliga upplag af Spannmål ifrån Upland, som vidare fortskaffas till Fahlun och Bruken, derigenom allmogen i de Staden angränsande Soeknar eger en betydlig försel-förtjenst, och under Kyndelsmesso-marknaden i Februarii månad är Spannmåls- och Handels-rörelsen liflig.

Förnämsta varu-tillförseln sker under denna marknad, som med skäl räknas bland de betydligaste i Riket. — Ifrån Ångermanland, Jemtland, Medelpad och Helsingland hitföres då en myckenhet af alla slags inhemska finare och gröfre väfnader, Lin, Renhudar och Skinn, Fogel, Smör och Lax m. m., samt äfven ett större antal hästskatur, hvilken tillförsel hitlockar köpare ifrån åtskilliga städer och orter i Riket, till ett stort antal. Under marknaden, i September månad, är varu-tillförseln mindre, och köparne utgöras då egentligen af allmo-

gen och deras tjenstfolk ifrån kringliggande Socknar. Den öfriga tiden af året är tillgången på landtmanna-producter mindre och består till det mesta af Ved, Kol, Bräder, Stockar och Näfver, hvarå prisen variera efter tillgången och behofvet.

Den lättare afsättning på allehanda producter, hvilken så väl staden för sitt läge som Silfververket erbjuder de här omkring i Skogstracterne varande Landtboer, hvilkas Spannmåls-förråd vanligen är mindre än Landtbyggdens annorstädes, saknar icke inflytande på Landets cultur, helst allmänna andan dertill gifver uppmaningar och efterdömen.

Stadens *folkmängd* utgör:

Mantals-skrifne: Mankön	790	
Qvinnkön	1,033	
		<u>1,823.</u>
Befriade underåriga: Mankön	351	
Qvinnkön	357	
		<u>708.</u>
Vanföre, svagsinte och bräcklige:		
Mankön	38	
Qvinnkön	119	
		<u>157.</u>
Studeraude	3	
Gemenskapen af Armeen	1	
		<u>4.</u>
		<hr/>
Summa personer	2,692.	

Deraf Bergslagets Grufve- och Hytt-arbeta-
re utgöra omkring mantals-skrifne:

Mankön	270	
Qvinnkön	250	—
		520.

Underårige och befriade för ålder-
dom m. m.

Mankön	136	
Qvinnkön	196	—
		332.
Summa personer		852.

Några egentliga för Sahla stad gällan-
de prohibitiva Författningar finnas nu ic-
ke, men väl för Sahla bergslag, till hvars
uppehållande de omkringliggande Socknars
hemmans-egare äro skyldige att aflemna
Kol och Ved m. m. för Silfver-verkets drift.

Odling af Ängar, Hagar och Mossar
har under flera år varit idkad och fort-
sättes ännu årligen, äfven på oländig mark,
derigenom ett större förråd af Spannmål,
Foder och Jordfrukter uppkommer till
samhällets nytta; dock har så väl den otill-
räckliga tillgången på arbetare, isynnerhet
under ande-tiderna, som ock de dryga och
högt uppdrifna tjenste- och dags-lönerna
gjort att större delen af Ståndspersoner och
Bergsmän under de senare åren funnit för-
del vid att utsätta jord-egorne på arrenden
och hälftenbruk.

Utom en Pædagogik-anstalt, hvarest undervisning meddelas i Christendom och Skrifning, finnes här en Stads-Schola, som, under en Lärares omsorg, lemnar tillfälle för Stadens ungdom att inhemta första grunderna i nödiga kunskaps-stycken, efter den anvisning Scholæ-Ordningen stadgar.

Sjukvården handhafves af tvänne Läkare, hvilka dels aflönas af Staden och dels af Bergslaget, hvarförutan tvänne Barnmorskor, antagna till ortens tjenst, njuta lön af bägge Staterna. Äfven har en Veterinaire-Läkare med ordentlig lön nyligen blifvit här anställd.

Uti ett Hospital och en serskild Fattigstuga njuta, under vården af Sköterskor, de minst arbets-förmögna och fattighjonens skötsel och bestämdt penninge-understöd för hvarje vecka.

De öfriga till staden hörande fattiga, tillika med värlösa barn, undfå penninge-understöd för hvarje vecka eller månad, allt efter som Församlingens Kyrko-Råd pröfvar behofvet kräfva; medlen härtill utgå genom årlig taxering af jord, näring och löner, till ett belopp af omkring 1,500 R:dr. Härförutan har Bergslaget ett sjukhus och serskild Fattig-försörjning för förlamade eller ålderstegne Grufve- och Hyttarbetare, dess fattiga enkör och oförsörj-

da barn, till hvilkas underhållande Kyllinge Krono-Quarns arrende är anslaget.

Ordinarie räntan, som, enligt Stadens privilegier, Bergsmans-jorden åtföljer, är skyldigheten att till Silfver-verkets drift hålla folk och hästar, samt annat som der-till erfordras, hvilka tjenstbarheter bestå i malm-forsling, hö-leverering och öke-dags-verken m. m., som, beräknade till medium af fem års præstationer, utgöra cirka 3,422 R:dr, uti Tabellen antecknade ibland *diverse Onera*, med tillägg af Djekne-penningar 23 R:dr, Lazarets- med 150 R:dr och Riksdagsmans-avgift 200 R:dr.

För upprätthållande af Stadens Styrelse äro åtskilliga verk och lägenheter Staden donerade, såsom Ekeby, Jacob-Matts och Stentorps Quarn-räntor, hvilka, efter fem års medium, gifvit i årligt arrende R:dr 1,200.
 Norrkifta Hemmans-ränta 100.
 Marknads-stånd-penningar 300.
 Nora allmännings ängar, Sundsbac-
 ka fiske, Kyllinge Stamp, tullfri-
 hets-medel 250.
 Gernings-ören af Sockne-handt-
 verkare 50.

Tillsammans R:dr 1,900;

dock måste, till fyllnad uti Embets- och Tjenstemäns aflöning, samt omkostnader

för publika byggnaders underhåll, årlig taxering anställas, på de grunder Stadens privilegier föreskrifva, till ett belopp af 2000 R:dr Banco, som uti Tabellen äro antecknade under rubrik: kostnad för Stadens Styrelse.

Folkets bildning, sedlighet, Konst och Näringsflit samt välmåga är i allmänhet oklanderlig och Bergslagens arbetare kunna, genom de för dem vidtagne författningar, med arbetsamhet och hushållning, påräkna betydliga arbetsförtjenster.

Den påbörjade Sparbanken här i Staden är förut nämnd.

Hvad den till Städerna anslagne jord i allmänhet beträffar, som är af så betydlig vidd, borde den väl efter ursprungliga ändamålet begagnas till plantering af sådana vexter, som kunde gifva lif åt Fabriker och Statsmanna-näringsar; men sådant är här i Länet likasom förmodligen i alla andra delar af Riket försummadt. Man förebär att jorden icke är tjenlig till några ädlare planteringar; men hufvud-orsaken är brist på industri och capital. Också äro våra Städer egentligen icke annat än Köpingar eller Byar, i jemförelse med andra Länders; och Stadsmanna-näringsarne ligga i sin linda. Att genom tvångsförbud emot
Stads-

Stads-jordens användande till Åker och Äng upphjelpa Städernes Industri är ett ännu oförsökt problem. Huru det skulle lyckas kan vara osäkert; men försöket hade åtminstone rättvisa för sig, ty Städerna borde icke mera få blanda sig i Landtmanna-yrket än Landtmannen uti Städernes Handtverks- och Handels-yrke, i synnerhet som en stor del af jorden blifvit donerad till Städerna för att upplifva de egentliga Stadsmanna-näringarne.

Förbättrade Byggnads- och Brand-ordningar, äro af Eder Kongl. Maj:t i år Nädigst fastställde för alla Städerna i Westmanland, utom Sahla, der underdånigt project dertill skall upprättas.

Af denna underdåniga Berättelse, jemförd med den härvid underdånigst bifogade Tabellen täcktes Eder Kongl. Maj:t Nädigst inhemta hurusom Westmanlands Län visserligen icke saknar ressourcer till styrka och välmåga; utan i sin mon, äfven förkofrat sig sedan sista Fem-års-Berättelsen; men att, med undantag af Bergs- och Bruks-näringen, som jemförelsevis kan anses vara den mest florerande, de öfriga närings-grenarne ännu tarfva mycken och långvarig omsorg innan Landet kan hin-

Kongl. Maj:ts Befallningsh. 5-års-Berätt. 1828.

na till det välstånd, som utgör föremålet för Eders Kongl. Maj:ts landsfaderliga regering.

Min afsigt har varit att gifva Eders Kongl. Maj:t en opartisk och upplysande framställning om förhållandet inom Länet; och denna afsigt, jemte ämnets svårighet, vågar jag i underdånighet hoppas skall lända mig till någon ursäkt för det bristande och ofullkomliga i utförandet.

Westerås Slott å Lands-Cancelliet den
24 October 1828.

F. RIDDERSTOLPE.

A. W. Ahlberg.

L. O. Ahlm

